ISAACI CASAVBONI AD EPISTOLAM ILLVSTR. ET REVERENDISS. *Cardinalis Perronij,* RESPONSIO.

477.a.13.
3

LONDINI
Excudebat IOANNES NORTON,
Sereniſſimæ Regiæ Maieſtatis, in Latinis,
Græcis & Hebraicis Typographus.
AN. cIↃ IↃc XII.

D. THOMAE

EDMVNDO

SERENISSIMI

MAGNAE BRITANNIAE

Regis apud Chriſtianiſſimum

Regem Oratori.

IS. CASAVBONVS

S. D.

Vcit tandem propoſitum noſtrum, Vir ampliſsime, importuna hominum curioſitas: per quam neque illi epiſtolæ quæ iſti ſcribendæ occaſionem præbuit, neque item huic, in auctorum ſuorum ſcrinijs licuit delitescere. Nos quidem

à consilio edendi quàm fuerimus initio & semper deinceps alieni, tute scis optimè, & alij viri graues possunt testari : qui id à me quum exigerent, frustra fuerunt. Postea verò quàm vir tantus alienæ cedere voluntati est coactus, nos quoque feciſſe idem nemo mirabitur. Etsi autem non eo fine scripta hæc Responsio est, vt in vulgus ederetur : si tamen ij quorum in manus est ventura æquum placidumque animum & ab affectibus liberum attulerint ; speramus cauſſam nullam fore, cur aut nos publicationis, aut ipsos lectionis debeat pœnitere. Cognoscent boni, & publicæ inter populos Christianos concordiæ cupidi ; quales fere in vtriſque partibus esse animaduertimus optimum quemque virum, & rerum diuinarum intelligentiſſimum ; habere se sanctiſſimi sui voti socium, & eum quidem cupidiſſimum, MAGNAE BRITANNIAE Sereniſſimum ac potentiſſimum Regem IACOBVM. Qui licet iure confidat, dictis, scriptis, factis denique hoc se dudum esse assecutum, vt vniuerso Orbi Christiano de sua eximia voluntate possit constare : tamen ne hanc quidem animi sui declarandi occasionem fortè oblatam sibi putauit esse contemnendam. Quis erit ab omni pietatis sensu tam auersus, qui hunc affectum in tanto Principe non exoscultetur, non admiretur ? Quis tam efferate Barbarus,

qui

qui ſecus interpretetur? aut qui dubitet, hanc regiam Reſponſionem ex vehementi concordiæ cupiditate eſſe profectam? Cognoſcent hoc amplius pij & cordati viri, ecquod genus pacis atque concordiæ piiſſimus Rex Eccleſiæ Dei optet; quibus legibus & conditionibus parata ſit eius Maieſtas facere conuentionem. Ea namque moderatione temperata eſt hæc Reſponſio, vt cum ſtudio defendendæ veritatis, par certet ſtudium ſarciendæ omni honeſta ratione vnitatis. Et eſt omnino hæc Regis mens, hæc firma ſententia; fruſtra de pace Eccleſiæ cogitare, aut mentionem facere illos, qui hanc cœleſtem bigam & ſolui metuentem, ſoluere atque inuicem ſeiungere non verentur. Fruſtra igitur veritatem dogmatis illos oſtentare, qui aliena omnia maligne interpretando, conſequentias abſurdas ex animi libidine deducendo, & id genus κακεντρεχίας prauis exemplis, charitate, matre vnitatis, deſtitutos ſe eſſe probauerint. Fruſtra & illos charitatis vnitatiſque aurea nomina vſurpare, qui ſinceræ pietatis baſin veritatem noluerint admittere. Præclarè olim B. Hilarius: Speciosum quidem, *ait*, nomen eſt pacis, & pulchra eſt opinio vnitatis; ſed quis ambigat eam ſolam Eccleſiæ vnicam pacem eſſe, quæ Chriſti eſt? *Pax Chriſti quam ſolam beatiſſimus hic Pater docet Eccleſiæ probandam; ea vtique eſt,*

per quam doctrina Christi, quam ipse Apostolos suos, Apostoli primitiuam Ecclesiam docuerunt, sarta tecta manet atque inconcussa. Offerant Serenissimo Regi pacem eiusmodi quorum interest id facere, quique in Ecclesia Christiana principes locos occupare sese postulant: & finita discordia est. Separent ingenuè & candidè à diuinis humana, à pijs superstitiosa, à verè antiquis postnata & recentia, à necessarijs non necessaria, aut minus necessaria: iterum dico, & quanto possum clamore contendens dico, vt omnes exaudiant; per Serenissimum Regem & Ecclesiam Anglicanam, finita discordia est. Porrò perueniendi ad tantum bonum, regia patet via vnica, maioribus à principio Ecclesiæ semper trita, vniuersalis Concilij, atque eius liberi, celebratio: in quo populorum omnium querelæ audiri, controuersiæ disceptari, & pax in posterum, Deo propitio, queat sanciri. Hanc solam rationem prauas opiniones ex animis hominum euellendi, & disiunctos populorum animos ad concordiam adducendi, omnium seculorum Ecclesia nouit, solam vsurpauit, non vim, non arma. Sed quoniam propter nostra omnium peccata, Synodi vniuersalis spes nulla ostenditur: illud interim mali leuamen aliquod foret, si libertas hæc tanta, aut potius effrænis licentia, de rebus Theologicis scribendi quotidie & libros publicandi, seueris legibus vtrinque coerceretur.

tur. Nunc enim quæ poteſt bona ſpes ſupereſſe, quum tota paſſim Europa noui ſubinde ſcriptores prodeant, oleum camino infundere idonei potius, quàm incendium aqua infuſa reſtinguere? Non ferebat in ſuis hominibus ille admirandus Theologus Gregorius Nazianzenus, curioſitatem de rebus diuinis diſputandi: & cauſſam prope vnicam eorum malorum, noſtris hodie ſimilium, quæ illa ætas eſt experta, hanc eſſe, non vno loco ſuorum ſcriptorum aſſerit; quod de rebus Spiritus ſine Spiritu vulgo homines promiſcue diſputarent, & ſacroſanctam Theologiam in technologiam verterent. τεχνολογοῦσι λειπὸν οἱ ἄνθρωποι, inquit, ὦ θεολογοῦντες. hominibus Theologia facta eſt materia diſſerendi & ſermonum, inſtar cæterarum artium ex ratione humana. Ex hac licentia quam paſſim fere videmus hodie obtinere, naſcuntur tot καινοφωνίαι & formularum ac ſententiarum diuerſitates, quæ Eccleſiam Dei magis magiſq; in dies diuidunt. Apage igitur illam prophetandi libertatem, quæ tantopere nonnullis hodie placet; ſi eo nomine licentia intelligitur noua commenta proferendi, & à doctrina primis Eccleſiæ ſeculis omnium conſenſu recepta aberrandi. Quid nunc commemorem inſulſos, indoctos, vix primorum religionis Chriſtianæ elementorum callentes ſcriptores, ex illis potiſſimum

locis

locis quotidie prodeuntes; vbi nullo morum bonorum an malorum discrimine, nullo scientiæ aut inscitiæ, præmia ijs, malo publico, sunt proposita, qui libellum aliquem quamuis inanem omnis doctrinæ, quamuis plenum furoris, in diuersarum partium homines, fronte semel perfricta, emiserit? At quid boni ab ijs speres, quibus diuina scientia non est aliud, nisi ars vitæ, subsidium & χρημάτων πορισμός? quibus scribendi caussa est, non gloria Dei, non amor veritatis, non Ecclesiæ ædificatio, multo minus piæ & sanctæ concordiæ cupiditas: sed merces duntaxat & auctoramentum ἀδόκιμον, aut inanis gloriolæ titillatio? Iuuat hoc loco vnius è multis eius farinæ scriptorculis audaciam στηλιτεύειν; de quo scire te volo Serenissimi Regis iudicium. Is quem dico, quemq; nominare mihi religio, tanta vilitas noui Doctoris; de triuio & compitis circumforaneus pellio quidam est; homo idiota, nullarum literarum, non Græce non Latine doctus, sine scientia, sine conscientia, bonis obstrepere, & fruges natus consumere, aliud nihil. Hic, quod inter mulierculas sciolus, & in vernaculo sermone disertulus habetur; in omnes diuersarum partium scriptores censoriam nuper accepit virgulam: eo quidem libentius, quia ante biennium ære alieno pressus, septingentorum aureorum mercedem pactus, ad expungenda

genda vetera nomina, & ſtipendium annuum (narro quæ vera ſunt, quæq; ipſe mihi dixit) mutatis partibus transfugium fecit: quiq; inter eos quos deſeruit, à ſuſpicione Atheiſmi infamis, & bonis omnibus qui propius norant exoſus vixerit; noui zeli feruorem ijs ad quos tranſijt, hoc eſt, quos decepit, neceſſe nunc habet approbare. Igitur Doctor à ſe creatus pellio, nouos quotidie libellos ſcribit, vel potius vomit. Primum nouæ profeſſionis tyrocinium poſuit ante biennium, cùm aduerſus Monitoriam Sereniſſimi Regis, Principis longè doctiſſimi, ipſe vitilitigatorum poſtremus, πλεαφὸς ἀγεάμματος, inſcitiæ retrimentum, librum emiſit: in quo ſi paucula excipias, nihil non protritum, nihil non millies dictum, non hauſtum è fæce: paucula verò illa cui ſuppilauerit, neq; ignorat quiſquam eruditorum Lutetiæ, & nobis compertiſſimum eſt. Non enim neſcimus ſub cuius menſa colligere micas ſit ſolitus, ex quibus ſua fercula inſtruit. Idem pellio quum ante paucos menſes virum nobiliſſimum et celeberrimæ famæ eſſet aggreſſus; eum & nobis honorem habuit, vt ſua cenſura, nouus Ariſtarchus, columen ſapientiæ, dignos iudicaret: ſed obiter & velut in tranſcurſu: credo, ne ſi aliter feciſſet, è dignitate tanti antagoniſtæ nomini noſtro aliquid ſplendoris accederet. Ediderамus paullo ante Epiſtolam ad Frontonem Ducæum S. I. Theologum: in qua res in

hoc regno à nonnullis eiusdem Societatis gestas, fide historica ipsi exposueramus. Hanc Epistolam pellio in fine eius quem dixi libri, non refutat ille quidem, (neq; enim poterat) sed vno vehemente confodit obelo: deinde ad maximum Regem sermone conuerso, multis ab eo petit, ne quicquam eorum credat esse verum, quæ oculis ipse suis Rex vidit, quæ vniuersum hoc regnum vidit, quæ in Acta publica sunt relata, quæ Orbis iam terrarum scit esse verissima. Hæc omnia falsa & adulandi studio ficta, audet dicere, & quidem Regi dicere, meus pellio: quasi is esset mitissimus hic & innocentissimus Princeps, cuius aures in pernitiem sontium, patere soleant. Quis laqueus, quæ crux tantum scelus expiabit? Vidi ego Sereniss. Regem, quum illa legeret, & mihi ostenderet, qui prius non videram, inauditam pellionis audaciam atque impudentiam seuerè detestantem. Me quoq; adulandi artificem quod vult videri, sapientissimo Principi insignitam facit iniuriam, potius quam mihi.

πρόσθε γὰρ κάτω
Γῆς εἶσιν ἄστρα, γῆ τ' ἄνοισ' εἰς αἰθέρα,
Πρὶν ἐξ ἐμοῦ τινὶ θῶπ' ἀπαντῆσαι λόγον.

Ait verò pellio, me cùm illam Epistolam scriberem spiritu vertiginis esse actum. Mirabar quid appellaret spiritum vertiginis: nam eum qui res gestas ex fide narret, aut potius è publicis monumentis deseribat,

bat, quis nisi quem possidet [illegible] spiritu vertiginis dicat agitari? Ecce vero ante triduum incidit in manus meas alius liber eiusdem pellionis aduersus virum eruditissimum scriptus; in cuius item fine ego repetor, & spiritu reformationis agi dicor. Huic nempe Alastori, spiritus reformationis & spiritus vertiginis idem sunt. Omnes igitur vertiginosi, qui à seculis iam multis reformari Ecclesiam Dei omnibus votis optarunt, & testes desiderij sui libros multos nobis reliquerunt. Quid? an & Patres Concilij Tridentini vertigine agebantur, cùm tot locis reformationis mentionem fecerunt? In eodem libro monet me pellio, caueam aliquid scribere, quod sibi displiceat: alioquin daturum pœnas, propriis ipsius telis confodiendum. O zelatorem domus Dei eximium! qui zelum suum etiam ad illa transmittit, quæ non sunt in rerum natura. Beatum verò me! si possum Aeneæ magni dextra cadere. Vnus tantùm restat scrupulus, qui me sollicitum habet: nam quomodo mea scripta confutabit, qui illa ne intelligere quidem potest? non enim mulierculis Galliæ scribimus. Ego verò pellioni dabo consilium, quod hunc mihi pariter & illi scrupulum eximet. Meminerit veteris præcepti; Quam quisque norit artem, in ea se exerceat. Quod igitur solum didicit, solum rectè potest, curet cuticulam: agones literarios doctis relinquat. Vtique tantam ne

ſumat ſuperbiam, vt me exiſtimet aliam ſui rationem vnquam habiturum, quàm canis latrantis, aut aſini calcitrantis. Ego bonas horas non ſoleo ita prodigere, vt ſperare debeat me ſtyli mucronem in ſe fore aliquando conuerſurum. Vides, vir amplißime, quale ſit hoc nuper exortum Theologorum genus, qui fungis ſimiles, vna nocte creſcunt; quos propterea Græcorum Theologus σπαρτοὺς θεολόγους eleganter appellat, et meritißimè à ſacrorum arcet tractatione. Sed redeo ad hanc Reſponſionem: quam nactus parum emendatè in regionibus tranſmarinis editam, relegi & correxi. Eam ad te mitto, mutui noſtri amoris & meæ erga te obſeruantiæ monumentum, tibi, ſcio, futurum non ingratum. Vale.

Lond. IV. Eid. April.

MDCXII.

ISAACI

ISAACI CASAVBONI AD EPISTOLAM *Illustr. Cardinalis Perronij* RESPONSIO.

ILLVSTRISSIME ET *Reuerendissime Domine,*

VIdeor mihi vsu rerum atque experientia magistra didicisse, nullum esse tantum malum, ex quo, aut cuius saltem occasione, bonum aliquod nasci non possit: atque vt dici solet, mel generare fel, sic non absurdè aliquis dicat, è felle mero merum mel interdum

terdum exiſtere. Ne aliunde argumenta petam; fel purum putum erat, idque virulentiſſimum, perditiſſimi nebulonis ſceleſtiſſimus liber, qui primum materiam mihi præbuit ad illuſtrem tuam dignitatem Sereniſſimi Regis iuſſu ſcribendi. Tuæ vero binæ literæ, quas ad me poſtea ex occaſione illa dediſti, ſingulari comitate, humanitate, atque prudentia conditæ, niueum candorem auctoris præ ſe ferentes, quouis melle dulciores mihi fuerunt. Quare neque ego Regi optimo & ſapientiſſimo tuas oſtendere, ac legendas exhibere ſum veritus: & Majeſtas ipſius, quum non omnia in illis (neque enim fieri aliter poterat) probaret; vtramque tamen epiſtolam tuam non grauatè neque illubenter legit. Gratum ipſi vehementer fuit, vnum ſaltem aliquem veſtrarum partium Theologum ſibi innotuiſſe, virum primarium, ſummæ dignationis, ſummæ eruditionis, qui ad hodiernarum controuerſiarum tractationem placidum & manſuetum ingenium poſſet adferre. Nam quo ſpiritu plerique hodie agantur qui eius argumenti libros edunt, vel illi tot numero ſcriptores abundè probarunt, qui Apologiam Sereniſſimi Regis

gis hactenus oppugnarunt. Omnes enim, si vnum aut alterum excipias, mendacijs, maledictis & conuitijs miseras chartas implerunt. Præcipuè vero illa verba posterioris tuarum Regem sincero pietatis zelo flagrantem delectarunt, quibus spem facere videbaris, amicam hanc de rebus ad religionem spectantibus communicationem, fructu non carituram. Quod vt mirandum in modum Regi placitum est, quemuis laborem hac mercede parato subire, quamlibet ærumnam perpeti : ita deficiente hac spe, cur aut eius Majestas, aut tua dignitas sibi negotium facessant, justa caussa nulla fuerit. Spero equidem, si in hanc curam serio tua præstantia incubuerit, effecturum te, cum auxilio Dei Opt. Max. qua auctoritate es inter tuos, & ingenij atque doctrinæ fama apud omnes, vt non pœnitenda aliqua vtilitas ad Ecclesiam Iesu Christi ex hac mutua scriptione perueniat. De Sereniſſimo verò maioris Britanniæ Rege, in cuius aula annum iam integrum & eo amplius egi, ausim tibi spondere, & omni asseueratione confirmare, ita animatum illum esse, ita rationes totius vitæ esse illi comparatas, vt studio pietatis nihil ipsi

esse antiquius facilè omnes intelligant. Non priuata negotia, non publicæ regni curæ ita solent Maiestatem ipsius afficere, vt immensum quoddam desiderium res religionis omni ope atque opera promouendi, & quæ maximè cogitatio Regem tantum decet, ingens cupiditas concordiæ inter dissidentia Ecclesiæ membra, omni recta atque honesta ratione procurandæ. Atq; hanc Christiano Principi conuenientissimam sollicitudinem Rex pijssimus non finibus imperij sui, quamuis ampliſſimi, circumscribit : sed memor Defensorem fidei audire se, etiam vltra orbis sui limites, non animi curiositate, verùm zeli vehementia, putat sibi hactenus esse extendendam, vt & regionum aliarum Ecclesijs sua prudentia & Maiestatis auctoritate, si occasio detur, commodet : sibíque religionis Christianæ conseruationem præcipuæ esse curæ Deo & hominibus in dies reddat testatius. Nuper adeo & illo ipso tempore, quo tuæ literæ posteriores sunt ipsi à me ostensæ, huiusce animi sui φιλοθεΐας grande documentum Maiestas ipsius dedit ; quod bonis pijsque hic omnibus meritissimè & probatum & laudatum, ne tibi quidem, Illustrissime

ſime Cardinalis, cognitu futurum eſt, vti ſpero, iniucundum. Nam quum certiorem per literas Regem feciſſet Illuſtriſſimus reuerendiſſimuſque Præſul, Dominus Archiepiſcopus Cantuarienſis, peruenisſe ad manus ſuas, allatum neſcio vnde è Germania, aut Belgio librum, quo doctrina contineretur de natura Dei, noua, peruerſa, & cum antiqua fide Eccleſiæ Catholicæ in nonnullis pugnans; rogaſſétque eius Maieſtatem, vt ad reprimendum malum recens exortum, veri Defenſoris fidei zelum exerens, apud Magiſtratus ditionis illius, vbi auctor libri degebat, intercederet; peteretque ab illis, ne doctrinam adeo ἀλλότριον in Eccleſias, & ſcholas ſuas paterentur introduci, néue hæc profana nouitas eius inuentori maneret impunita: Rex literas illas deſcendenti ſibi è rheda poſt longam venationem redditas, & librum ſimul notis obeliſque vigilantiſſimi Antiſtitis conſoſſum, vt ſemel accepit, negotium ſine mora ſibi cognoſcendum duxit. Ac licet corpus ipſi è labore & inedia langueret; quod cœperat tamen agere vno tenore & calore perfecit: neque ab adſtantibus Proceribus exorari potuit, vt rationem ſui vllam prius

haberet, quàm re tota diu multúmque considerata cum reuerendissimo Episcopo Lichfeldensi alijsque è clero, & penitus perspecta, quod suarum erat partium, & pietas iubebat, accuratè præstitisset. Liber damnatus est, exemplaria iussa comburi, cum in vrbe metropoli, tum in vtraque Academia(quod & postea factum:)literæ grauissimæ,ipso Rege dictante, ad Regium Legatum eo loci commorantem, scriptæ, ac statim missæ, iudicij quod de noua doctrina Rex & Ecclesia Anglicana feciſſent testes:simul addita mandata de appellandis ea super re Magistratibus. Viderintilli, ad quos eius mali tollendi cura propriè pertinet, quam Deo immortali rationem suæ cessationis sint reddituri ; si, quod fieri posse non existimamus, neque sponte sua, neque post exemplum tam insigne, veritatis patrocinium, quanto par est studio & ardore susceperint. Rex Iacobus, ad primum rei nuntium sic est commotus, vt nefas ingens se admissurum crederet, si necessitati corporis aliquid prius indulgeret, quàm pietatis hoc officio plane esset perfunctus. Non dubito, Illustrissime Cardinalis, quin factum istud sis ipse probaturus impen-

sè

sè & prædicaturus. Ego non vt Regem apud te nunc laudarem, quod erat gestum narraui ; verùm vt scires quàm sit priscæ fidei tenax, & dogmatum veræ Catholicæ acris atque animosus defensor is, quem vestrorum Catholicorum plerique censeri aut dici Catholicum non ferunt ; multi ne Christianum quidem. Regi primò visa inutilis de appellationibus contentio, dummodo rem teneas ; quod facere se, & optat Maiestas ipsius, & in Dei misericordia plane confidit. quoniam tamen vulgo homines priuationem eiusmodi appellationum, rei ipsius priuationem esse & carentiam interpretantur : non solet Rex neque consultum putat, iniuriam dissimulare. De appellatione Christiani nulla ei tecum lis, nulla controuersia : neutra enim epistola tua hunc ei titulum negauit competere. de Catholici titulo quæstio iam est. Priore enim tuarum postquam ea qua excellis dicendi facultate significasses, in magnæ Britanniæ Rege maximi te Principis ideam agnoscere numeris omnibus absolutam ; ad extremum illam exceptionem adiecisti, si ad cæteras animi dotes, Catholici nominis gloria accederet : & quum Regis iussu esset responsum,

responsum, non posse ei titulum illum denegari, qui tria Ecclesiæ Catholicæ symbola, Concilia quatuor Oecumenica prima agnosceret: quique omnia crederet, per quatuor primorum seculorum seriem credita, tanquam ad salutem necessaria: parum tibi hac responsione satisfactum esse, posterioribus tuis accurate & subtiliter scriptis ostendisti. Hasce literas à Ser. Rege raptim, aut velut in transcursu lectas fuisse, nolim existimes: nam & totas legit, & momenta rationum mira animi æquitate & placiditate expendit. Quod autem ne post lectam quidem responsionem tuam, à priore sententia discedit, neque propterea minus Catholicum se esse gratia Dei fretus confidit: voluit eius Maiestas, ita statuendi quas rationes habeat, tibi non esse incognitum. Accipe igitur Cardinalis Illustrissime, ad posteriorem epistolam tuam breue responsum: quod ex ore ipso Ser. Regis exceptum, scripto complecti, & ad te mittere sum iussus. Non petam nunc à te, vt ad hæc legenda eam adhibeas æquitatem, quam Rex ad tua cognoscenda: mihi enim satis nota est tua eximia prudentia, & omni laude dignissima moderatio.

Vniuersa

Vniuerſa poſterioris epiſtolæ diſputatio duabus conſtat partibus. Priore, quinque obſeruationes in medium afferuntur, quæ theſim iſtam ; *Catholici appellatio nemini denegari poteſt, qui tria ſymbola admittat, Apoſtolorum, Nicenum, Athanaſianum ; qui item quatuor Oecumenica Concilia prima, Nicenum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum, & Chalcedonenſe ; poſtremò qui omnia credat, primis quatuor ſeculis exiſtimata ad ſalutem creditu neceſſaria* ; illuſtrant & quomodo accipi debeant, oſtendunt. Hæc theſis in reſponſione Regia locum propoſitionis maioris obtinebat. Altera pars aduerſus hypotheſin ſiue aſſumptionem, quatuor affert ὑποστάσεις.

I. Obſervatio.

Nomen Catholici non ſimpliciter fidem denotat, ſed etiam communionem cum Eccleſia Catholica. Iccirco veteres noluerunt Catholicos appellari eos, qui à communione Eccleſiæ receſſiſſent, licet fidem retinerent. Vnam enim eſſe Eccleſiam Catholicam, extra quam fidem & ſacramenta habere aliquis poteſt ; ſalutem non poteſt. In eam ſententiam afferuntur multa è B. Auguſtino.

Responsio Regis.

CRedere Eccleſiam Catholicam, & credere communionem Sanctorum, vt res diuerſæ in Symbolo Apoſtolorum diſtinctè ponuntur. Ac videtur prius illud eo potiſſimum fine inſertum, vt diſcrimen ſtatueretur inter Iudaicam Synagogam, & Chriſtianam Eccleſiam; quæ non vt illa, populi vnius finibus erat circumſcribenda: ſed longè latéque per omnes mundi regiones ſpargenda. Quare ſatis manifeſta ratio non eſt, cur huius obſeruationis initio dicatur Catholici appellatio communionem denotare. Sunt quidem duo iſta coniunctiſſima, diuerſa tamen, ſicut oſtendimus. Credit verò Rex ſimpliciter, ſine fuco & fallacijs, vnicam eſſe Eccleſiam Dei & re & nomine Catholicam, ſiue vniuerſalem, toto diffuſam mundo; extra quam ipſe quoque nullam ſalutem debere ſperari affirmat. damnat & deteſtatur eos, qui vel iam olim, vel poſtea, aut à fide receſſerunt Eccleſiæ Catholicæ, & facti ſunt hæretici, vt Manichæi; aut à communione, & facti ſunt Schiſmatici, vt Donatiſtæ: aduerſus quæ duo præcipuè hominum genera, omnia

nia illa sunt à S. Augustino scripta, quæ in hac obseruatione afferuntur. Laudat etiam Rex piorum Episcoporum prudentiam, qui in IV. Concilio Carthaginiensi, vt hic verè obseruatur, formulæ examinis Episcoporum interrogationem super hac re adiecerunt. neq; ignorat Rex multa sæpe veteris Ecclesię Patres συγκαταβατικῶς fecisse, pro bono pacis, vt loquebantur, idest, studio conseruandę vnitatis, ac mutuę communionis abrumpendæ metu. Quorum exemplum se quoq; paratum esse profitetur æmulari, & sectantium pacem vestigia persequi ad aras vsque; hoc est, quantum in hodierno statu Ecclesiæ per conscientiæ integritatem licet. nemini enim se mortalium cedere, aut in dolore quem capit grauissimum è membrorum Ecclesiæ distractione, quam pij Patres tantopere sunt abominati: aut in cupiditate qua tenetur, communicationem habendi cum omnibus, si posset fieri, qui membra sunt mystici corporis Domini nostri Iesu Christi. Hęc quum ita sint, existimat nihilo tamen secius Rex, iustissimam habere se caussam, cur ab ijs dissentiat, qui simpliciter sine vlla penitus distinctione, aut exceptione, hanc communi-

onem sine fine vrgent. Inter proprias Ecclesiæ notas hanc fatetur esse cum primis necessariam : non esse tamen autumat veram ipsam Ecclesiæ formam & quod Philosophus appellat ὃ τί ἦν εἶναι. Didicit Rex è lectione Sacræ Scripturæ (neque aliter Patres olim sentiebant ad vnum omnes) veram & οὐσιώδη
Ioh. 10. 3. Ecclesiæ formam esse, vt audiant oues Christi vocem sui Pastoris, & vt Sacramenta administrentur rite & legitimè, quomodo videlicet Apostoli præiuerunt, & qui illos proximè sunt secuti. Quæ hac ratione sunt institutæ Ecclesiæ, necesse est ipsas multiplici communione inter se esse deuinctas. vniuntur in capite suo Christo, qui est fons vitæ, in quo viuunt omnes quos Pater elegit pretioso sanguine ipsius redimendos, & vita æterna gratis donandos. Vniuntur vnitate fidei & doctrinæ, in ijs vtique capitibus, quæ sunt ad salutem necessaria : vnica enim salutaris doctrina, vnica in cælos via. Vniuntur coniunctione animorum & vera charitate, charitatisque officijs, maxime autem precum mutuarum. Vniuntur denique spei eiusdem communione, & promissæ hereditatis exspectatione : gnari se ante iacta mundi fundamenta

damenta prædestinatos esse, (de electis loquor,) vt sint συγκληρονόμοι & σύσσωμοι καὶ συμμέτοχοι τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου, quod diuinus ait Apostolus. Sed addit Rex, eandem tamen Ecclesiam, si aliquod eius membrum discedat à regula fidei, pluris facturam amorem veritatis, quàm amorem vnitatis. Scit supremam legem esse in domo Dei, doctrinæ cælestis synceritatem; quam si quis relinquat, Christum relinquit, qui est ἀλήθεια; Ecclesiam relinquit, στύλον καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας: atque eo ipso ad corpus Christi desinit pertinere. Cum huiusmodi desertoribus nec vult, nec potest verè Catholicus communicare. τίς γὰρ συμφώνησις Χριστοῦ πρὸς Βελίαρ; Fugiet igitur horum communionem Ecclesia, & dicet cum Gregorio Nazianzeno, κρείσσων ἐμπαθοῦς ὁμονοίας ἡ μετὰ εὐσεβείας διάστασις. nec dubitabit cum eodem beato Patre, si opus fuerit, pronuntiare, esse quendam ἱερὸν πόλεμον. Quod autem in Ecclesia futura esset aliquando necessaria huiusmodi separatio, cum aliis sacræ paginæ locis clare docemur; tum illa apertè declarat Spiritus sancti admonitio, non temerè profectò Ecclesiæ facta: ἐξέλθατε, inquien-

Ephes. 3. 6.

1. *Tim.* 3. 15.

2. *Cor.* 6. 15.

De Pace. Orat. 1.

In Oratione habita in Concil. Constantin.

Apoc. 18. 4.

tis ἐκ βαβυλῶνος ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς. Quænam ſit illa Babylon, vnde exire populus Dei iubetur, non quærit hoc loco Rex, neque ſuper eo quicquam pronuntiat. hoc quidem res ipſa manifeſtiſſimè oſtendit; ſiue priuata quædam Eccleſia eo loci intelligitur appellatione Babylonis; ſiue vniuerſæ pars maior: eam priùs fuiſſe legitimam Eccleſiam, cum qua pij piè communicarent: poſtea verò quàm longiùs proceſſit eius deprauatio, iubentur pij exire, & communionem abrumpere: Vt facile ſit ex his intelligere, non omnem communionem cum ijs qui de nomine Chriſti appellantur, fidelibus eſſe expetendam: ſed illam demum, quæ ſit ſalua doctrinæ cœlitus reuelatæ integritate. Iam vt ad propoſitum accedatur propiùs, negat Rex accuratam illam locorum B. Auguſtini collectionem ad ſe quicquam pertinere. Omnia enim illa teſtimonia hoc ſolum euincere: Nullam ſpem ſalutis ſupereſſe ijs, qui à fide Eccleſiæ Catholicæ, aut ab eiuſdem communione diſceſſerint. quod quidem & Rex, vt antè diximus, vltrò concedit. Hic verò Maieſtas ipſius petit à te, Illuſtriſſime Cardinalis,

dinalis, vt reuocare in mentem velis, atque apud te perpendere, quantum sit discrimen inter B. Augustini tempora & hæc nostra: quàm diuerso sensu Ecclesia Catholica hodie nominetur, atque illis temporibus: quàm sit mutata Ecclesiæ facies & tota exterior forma, vt de interiore iam nihil dicamus. Nam olim quidem Ecclesia Catholica, ciuitati similis supra montem constitutæ, quæ, vt ait Christus, non potest abscondi, nullo pacto dubia erat, sed nota omnibus, perspicua, certa, vt de ea ambigere nemo sanæ mentis posset. erat enim, non vt stulti Donatistæ dictitabant, nescio vbi in meridie cubans, coacta in aliquem mundi angulum: sed longè latéque per Orbem terrarum diffusa, sub Imperatoribus florens, quorum dominatio ab Ortu ad Occasum, à Septentrione ad Meridiem porrigebatur. Erat videre Episcopos Orientis & Occidentis quotidie per epistolas & proprios nuntios communicantes, & cùm res postulabat sibi inuicem suppetias ferentes. Quod enim scribitur in Constitutionibus Clementis, omnes Episcopos τὴν καθολικὴν ἐπισκοπὴν πεπιστεῦσθαι, atque ita esse quodammodo œcumenicos; nunc attoniti legimus,

Matt. 5. 14.

legimus, nec credimus: tum autem quotidiana praxis eſſe veriſſimum oſtendebat: poteſtque hoc exemplis ex hiſtoria ſexcentis facilè demonſtrari. Erant tum etiam in frequenti vſu literæ formatæ, quarum commercio & conteſſeratione mirificè inter omnia Eccleſiæ membra, quantumuis ſpatio locorum remota, communio exercebatur. Accedebant quoties erat opus, Concilia verè Oecumenica, non vt poſtea factum aliquando videmus, nomine Oecumenica, reuera ex aliquot Europæ prouincijs coacta. Et erat hoc temporibus priſcis vinculum firmiſſimum, quo Eccleſiæ Catholicæ membra omnia in vnius corporis compagem deuinciebantur. Quod quidem corpus admodum propterea eminebat, in conſpectu & certa notitia omnium ſic poſitum, vt ignorari ne à volentibus quidem poſſet. vna fides, vna πολιτεία, vnum Catholicæ corpus, partium frequens inter ſe viſitatio, mirus omnium membrorum conſenſus, mira συμπάθεια. Exciderat aliquis aut propter hæreſin, aut propter ſchiſma à communione Eccleſiæ vnius: non dico vnius è primarijs, quæ ſedes erant quatuor Patriarcharum: ſed cuiuſuis è longe minoribus?

minoribus? is statim vt hoc innotuerat, à communione totius Ecclesiæ Catholicæ censebatur exclusus. Nam quod exempla contrariæ obseruationis occurrunt nonnulla, id vero ius commune non erat, sed vsurpatio. Ausus erat aliquis, fidem toto Orbe approbatam quamuis leuiter incrustare? facile erat vel puero ἑτεροδοξοῦντα in sua nouitate deprehendere. fure autem veritatis deprehenso, omnes pastores totius Orbis, si erat opus, commouebantur: nec semel commoti prius quiescebant, quam de medio malum sustulissent, & securitati ouium Christi consuluissent. Hæc erat quondam Ecclesiæ Catholicæ designatio & felicitas: sed quæ multa secula non durauit. Postea enim Imperio euerso, mutatáque Reip. forma, nouæ dominationes sunt exortæ, multæ, variæ, moribus, linguis, legibus atque institutis inuicem distinctæ. Distractionem Imperij distractio Ecclesiæ Catholicæ est secuta: & illa omnia paullatim cessarunt, quæ modò dicebamus conseruandæ vnioni, & communioni exteriori corporis Catholici apprime seruijsse. Ex illo tempore Ecclesia Catholica, non desijt illa quidem esse: erit enim semper, neque

portæ inferorum pręualiturę vnquam sunt aduersus ipsam: in Christo vera petra, & fide Petri cęterorumque Apostolorum fundatam: sed minus illustris esse cœpit; vtpote in plures diuisa, inter se, quod ad communionem externam attinet, penitus separatas. Tum autem, quod pręcipue dolendum, hac dissipatione effectum, vt partibus minus esset virium, quàm fuerat toti corpori compacto ad resistendum Inimico hominis, quem Christus docet, ad omnes occasiones esse intentum, vt bonam sementem lolio & zizanijs conspergat. Atque hoc eueniisse quum hodie videamus oculis nostris, atque adeo manibus ipsis palpando deprehendamus: ridiculum & longe absurdissimum, disputare an fieri olim potuerit aut jam possit. Romana igitur Ecclesia, Græca, Antiochena, Aegyptia, Abyssina, Moschouitica, & plures aliæ, membra sunt, doctrina quidem & fidei sinceritate multum præstantia alia alijs, sed tamen membra Ecclesiæ Catholicæ: cuius compages quod ad formam exteriorem, dudum est soluta. Quamobrem demiratur Ser. Rex etiam atque etiam vehementer, cum videt Ecclesias, quæ fuere quondam

dam integri corporis membra, ius omne vniuersitatis ad se iam trahere, appellationem Catholicæ sibi propriam facere, & reliquas omnes, quæ in vlla re à se dissentiant, aut iugum seruitutis detrectent, excludere communione sua, ac statim illas ad Catholicam nihil pertinere, audacter pronuntiare. Neque verò soli vos estis, qui hoc ius vobis vindicatis: faciunt hoc ipsum & alij. Nam quod gemens Rex dicit, multæ hodie priuatæ Ecclesiæ sunt, quæ solas se credant esse illum populum περίσσιον quem appellant Ecclesiam. Dares his vires quantas Romana habet; facerent quod illa iam facit, nec de cæteris clementius pronuntiarent. Quid quod multæ hodie celebrantur sectæ, quarum sectatoribus persuasissimum est, solos se aliquid in literis sacris videre, atque vt poeta ait, οἵους πέπνυσθαι· τοὺς δὲ σκιὰς αἴσσειν? Verum quidem est, nullo vnquam seculo defuisse conuenticula sectariorum & παρασυνάξεις, quæ de nomine Ecclesiæ Catholicæ se iactarent, & imperitos hoc illicio ad se attraherent: sed postremorum, ad quæ peruenimus, temporum, peculiaris hæc est calamitas insignita, quod Catholica Ecclesia, cui necessario, vel re-

ipsa & actu, vel voluntate saltem & voto est adhærendum, minùs est hodie, quàm erat olim, illustris, minus expositа oculis hominum, magisque ἀμφισβητήσιμος. Quo studiosius faciendum sibi Ser. Rex putat, vt in tanto variarum opinionum diluuio, ad montes sacræ Scripturæ se recipiat, & quod olim beatus Augustinus Donatistis consilium dabat, in verbis Christi Ecclesiam Christi quęrat. Sic & B. Chrysostomus, cum alibi, tum ex professo in homilia in Acta XXXIII. tractans illam quęstionem, *Quo pacto vera Ecclesia inter plures Societates quæ hoc sibi nomen vindicant, possit discerni*: duo docet esse instrumenta iudicandi, & quęstionis huius decidendę: primo quidem VERBVM DEI, tum autem antiquitatem doctrinę, non ab aliquo recentiore excogitatę: sed ab ipso Ecclesię nascentis principio semper cognitę. Hęc duo κριτήρια, Rex cum Ecclesia Anglicana, tota voluntate amplectens, pronuntiat: eam demum se doctrinam pro vera simul & necessaria ad salutem agnoscere, quæ è fonte Scripturæ sacræ manans, per consensum Ecclesiæ veteris, ceu per canalem ad hæc tempora fuerit deriuata. Vt igitur huic sermoni finis imponatur, ad primam

primam obſeruationem reſpondet Rex: non poſſe eam ſine vitio multiplici ad propoſitam hypotheſin aptari. Eccleſiam enim Anglicanam adeo non deſciuiſſe à fide veteris Eccleſiæ Catholicę, quam veneratur & ſuſpicit; vt ne à fide quidem Romanę Eccleſiæ deſciuerit, quatenus illa cum vetere Catholica conſentit. Si quæritur ſucceſſio perſonarum: in promptu ſunt nomina Epiſcoporum, & ſeries à primo nuſquam interrupta. Si ſucceſſio doctrinæ: agite, periculum facite: Concilium liberum date, quódque ab vnius voluntate non pendeat. parata eſt Eccleſia Anglicana fidei ſuæ reddere rationem, & rebus ipſis euincere, auctoribus reformationis hic inſtitutæ, non fuiſſe propoſitum, nouam aliquam Eccleſiam condere, vt imperiti & maleuoli calumniantur: ſed quæ erant collapſa ad formam reuocare quàm fieri poſſet optimam: optimam autem iudicarunt, naſcenti Eccleſiæ ab Apoſtolis traditam, & proximis ſeculis vſurpatam. Fatetur Rex, Eccleſiam ſuam à capitibus non paucis eius fidei & diſciplinæ, quam hodie Romanus Pontifex probat, & omnibus tuetur viribus, diſceſſionem feciſſe; verùm eam Rex & Eccleſia An-

glicana non defectionem à fide veteris Catholicæ interpretantur : sed potius ad fidem Catholicam pristinam, quæ in Romana nouis inuentis fuerat multipliciter mirè deformata, reuersionem, & ad Christum, vnicum Ecclesiæ suæ magistrum, conuersionem. Quare, si quis doctrina huius obseruationis fretus, inferre ex illa velit, Anglicanam Ecclesiam, quia Romanæ placita nonnulla reijcit, à veteri Catholica discessisse ; non hoc illi prius Rex largietur, quàm solidis rationibus probauerit, omnia quæ à Romanis docentur, (illa præcipuè quæ volunt ipsi vt necessaria ad salutem credi ab omnibus,) antiquæ Catholicæ à principio probata fuisse & sancita. hoc verò neminem posse facere, aut vnquam facturum; neminem certè hactenus fecisse, tam liquidò Regi constat & Ecclesię Anglicanæ Antistitibus, quàm Solem meridie lucere. Postremò addit Rex, magnum se quidem crimen iudicare, defectionem ab Ecclesia : sed huic crimini affinem se esse, aut Ecclesiam suam, penitus pernegat : *Non enim fugimus*, aiebat eius Maiestas, *sed fugamur*. Scit verò tua illustris dignitas, vt qui optime, quàm multi, quàm præstantes pietate & doctrina

ctrina viri, ab annis minimum quingentis, reformationem Ecclesię in capite & membris optarint: quàm graues bonorum Regum ac Principum querelæ sint sæpe auditæ, statum Ecclesiæ suis temporibus lamentantium? Quid profuit? nihil enim quicquam eorum ad hanc diem videmus esse emendatum, quæ correctionis egere cum primis censebantur. Quare non veretur Ecclesia Anglicana, ne candidis æstimatoribus, in hac separatione, Donatistis simile quid feciſſe videatur. Illi gratis & sine vlla cauſſa Ecclesiam Catholicam, gentium cunctarum assensu comprobatam, cuius neque fidem neque disciplinam culpare poterant, deseruerunt: Angli ab ea Ecclesia, necessitate dira cogente, secessionem fecerunt, quam innumeri populi Christiani, veram Catholicam & vniuersalem esse non concedunt, vt modestissimè dicam: quámque in dogmatis fidei, & disciplinæ forma multum variasse ab antiqua, multa assuisse noua vetustis, mala bonis, etiam è vestris scriptores quàm plurimi ingenue dudum sunt confessi: & verò notius iam est vniuerso mundo, quàm vt possit quisquam vel negare, vel etiam ignorare. Adde quod

iugum

iugum Romanæ ſeruitutis ita durum per aliquot retro ſecula erat experta Eccleſia Anglicana, nouis ſubinde vexationibus, & inauditis angarijs atque exactionibus ſupra hominum fidem cruciata; vt vel illa ſola cauſſa apud iudices non iniquos, à ſchiſmatis ſuſpicione, & vt loquitur Auguſtinus de Donatiſtis, *iniquæ diſciſſionis*, poſſe videatur ipſam liberare. Non enim profectò Angli à charitate fraterna animi cauſſa diſsilierunt, vt Donatiſtæ: neque vt decem tribus populi Iudaici, metu impendentis mali, quod nondum premebat: ſed poſt plurium ſeculorum patientiam, poſt exantlatas inenarrabiles ærumnas: onus intolerabile, cui ferendo pares amplius non erant, neque permittebat conſcientia, ſubductis ceruicibus tandem excuſſerunt. Et vetus quidem Eccleſia, vt refractarios Donatiſtas ad ſuam communionem reuocaret, etiam commodis temporalibus Epiſcoporum reſipiſcentium, & aliorum quoque, admirabili charitate proſpicere ſolita: Romana verò Eccleſia, vt gratiam cum Anglicana redintegraret, fulmina primò bullarum, deinde vim, modò apertam, modò occultam adhibuit: proditores nefarios ſuſcepti

ſuſcepti hic parricidij manifeſtos, gremio ſuo excepit, & nunc cum maxime fouet: ſententiam ex eadem cauſſa paſſos Martyribus adſcribit, & eorum innocentiam contra diuina omnia humanaque iura quotidie propugnat. Ipſe Cardinalis Bellarminus (dico ἐκὼν ἀέκοντι θυμῷ; ſed dico quod res eſt:) inter parricidarum patronos princeps familiam ducit. qui etiam nuper, vt Regem Sereniſſimum alliceret, iſtud miræ efficaciæ ad perſuadendum argumentum adhibuit: Angliæ regnum ad Papam pertinere: & Regem Angliæ Romani Pontificis etiam in temporalibus eſſe ſubditum, atque feudatarium. Omitto alias & Regis & Eccleſiæ Anglicanæ quà veteres quà nouas querelas, minime hoc loco commemorandas.

II. Observatio.

Præter abſolute neceſſaria ad ſalutem, duo ſunt genera rerum, quas vetus Eccleſia credidit. harum alteræ vtiles ad ſalutem, alteræ licitæ & non repugnantes ſaluti. Si quis igitur fidem antiquorum velit amplecti, etiam iſtas res ipſum oportet amplecti, & eo loco habere quo habuit vetus Eccleſia.

Responsio Regis.

QVæ non sunt existimata à pijs Patribus absolute ad salutem necessaria, sed tantum vtilia aut licita, parum abest, quin censeri inter ἀδιάφορα debeant. erat enim initio libera eorum vsurpatio, vtpote non simpliciter necessariorum. In eiusmodi rebus necessitatem aliquam hodie comminisci aliquanto durius videtur. Statim enim sequetur necessitas vsurpandi : sicut videmus vsuenisse in Ecclesia Romana : quæ multa hodie obseruat ceu ἀπλῶς ad fidei integritatem necessaria ; quæ vetus Ecclesia vix norat, certe non ita vsurpabat, tanquam plane essent necessaria. pauca è multis exempla afferemus. Constat in primitiua Ecclesia vsurpatam fuisse peccatorum confessionem ; sed longe aliter quam fit hodie. nam auricularem confessionem vti apud vos exercetur, primis seculis fuisse in vsu, nemo, opinor, dixerit. Fatetur Rex, primos è Patribus, qui illam instituerunt, suas habuisse rationes, cur existimarent confessionem illiusmodi, ad salutem facilius inueniendam, fore non inutilem

lem: rem quidem abſolute neceſſariam non crediderunt, multo minus ſacramentum: aut non omnes certe. nam de B. Chryſoſtomo ſatis liquet, auricularem confeſſionem ipſum à ſuis non exegiſſe. Nunc ventum eò videmus, vt vix aliquid minus huic confeſſioni tribuatur, quàm pretioſo Chriſti ſanguini, quo ſumus redempti. adeo prȩcisè eius abſoluta quædam neceſſitas vrgetur. Vnde paullatim nata illa doctrina in Eccleſia Romana, de arcano confeſſionis nullam omnino ob cauſſam euulgando. Quia enim credebant ad ſalutis portum ſine hac confeſſione perueniri non poſſe, omnia eius impedimenta putarunt tollenda eſſe neceſſariò. Tandem igitur eò proceſſit hæc doctrina, vt iam Reges occidere, aut ſinere occidi, ne peccatum quidem eſſe videatur, prætut ſi quis confeſſionis ſigillum rumperet: quod multi veſtrorum Theologorum, imprimis autem interpretes Iuris Canonici libris editis docuerunt. quinetiam hoc ipſum mihi totidem verbis Lutetiæ affirmauit Binet' Ieſuita, ſicut mox dixiſſe tibi memini. Scimus etiam, neque fortaſſe tua illuſtris dignitas illud ignorat, eſſe alium in Gallijs Ieſuitam, qui nuper

ausus dicere: si Dominus noster Iesus Christus in terris versaretur morti obnoxius, & aliquis sibi in confessione dixisset, velle se illum occidere; prius quàm confessionem reuelaret, passurum se (horresco referens,) vt Christus occideretur. quæ horrenda blasphemia à quo principio sit orta vides. Sic abstinentiam à vino delicatioribusq; cibis, & stata ieiunia, atque xerophagias, inter res vtiles ad salutem facilius consequendam vetus Ecclesia posuit; neque Rex negat, si commoda adijciatur interpretatio, ex mente ipsius primitiuæ Ecclesiæ. sed harum obseruationem seuerius iam exigi Rex non probat, quàm eorum quæ disertè literis sacris continentur. Sic cælibatus ministrorum Ecclesiæ, olim laudabatur, nunc imperatur, & ceu res penitus necessaria exigitur: de quo mox plura. Sic quum dicat Paulus, se corpus suum ὑπωπιάζειν καὶ δουλαγωγεῖν, eos qui diuini Apostoli exemplum imitantur, laudat Rex, & beatos pronuntiat: illos vero detestatur, qui cilicia, Laconicas διαμαστιγώσεις & id genus corporis vexationes, vel vt ipsi appellant, satisfactiones, aut inter causas ponunt salutis, aut tanti certe faciunt, vt illuui-

em,

em, pædorem, scabiem, & agmen pediculorum ex ea causſa ortum, instar pertectæ sanctimoniæ habeant. Sed ex omnibus istiusmodi eos potissimum Rex detestatur, qui more Sacerdotum Baal corpus sibi verberibus lacerantes, Deum nobis fingunt humani sanguinis auidè sitientem, qualem Pagani suam Bellonam crediderunt. Illos verò laudat Rex, qui flagellandos suam vicem pretio conducunt: vt meritum pœnarum quas alij luerunt, sibi applicetur. Ita fit vt quicquid delirent diuites, plectantur pauperes: nec sequitur nocentem pœna, sed miserum & egenum. Rex igitur vt non inuitus dabit, nemini hodie fas esse damnare ea, quæ constiterit primorum seculorum Patres vnanimi consensu probasse, tanquam vtilia aut licita: sic adstringi se vlla necessitate absoluta eadem vsurpandi non patitur. Existimat enim res esse natura sua contrarias τὸ αἰαγκαῖον καὶ τὸ ἀδιάφορον. Sed de his vberius in sequenti obseruatione.

III. Observatio.

Quum in religionis negotium non vna species necessitatis cadat, videndum est ne vocis

ambiguitate fallamur, quoties de rebus loquimur ad salutem necessarijs. Esse enim necessitatem quandam absolutam, quandam sub conditione: aliam medij, aliam præcepti. esse etiam necessitatem credendi, quæ omnes sine exceptione Christianos adstringat, & quæ non omnes generatim. postremò esse necessitatem aliam actionis, aliam approbationis.

Responsio Regis.

OBseruationis huius doctrinam, quæ varias necessitatis species doctè, accuratè, subtiliter & admodum copiosè explicat, adeo non improbat Ser. Rex, vt contra existimet, his distinctionibus sublatis multiplicem confusionem in rebus religionis exorituram. Nam quid periculosius fingi potest, quàm si aut absolutè necessaria credantur necessaria sub conditione, aut contra? nec minus vtilis, vt in domo Dei omnia recte atque ordine gerantur, distinctio est, inter alias necessitatis species, quæ hic explicatur. Ne in exemplis quidem appositis, quicquam Regi obseruatum, quod admodum improbaret. Verissime autem scriptum esse in explicatione τῶν ἁπλῶς διαγραφῶν Rex arbitratur, rerum absolute

lute necessariarum ad salutem, non magnum esse numerum. Quare existimat eius Maiestas, nullam ad ineundam concordiam breuiorem viam fore, quàm si diligenter separentur necessaria à non necessarijs. & vt de necessarijs conueniat omnis opera insumatur: in non necessarijs, libertati Christianæ locus detur. Simpliciter necessaria Rex appellat; quæ vel expressè verbum Dei præcipit credenda faciendáue: vel ex verbo Dei necessariâ consequentiâ vetus Ecclesia elicuit. At quæ ex institutione hominum præter verbum Dei, quamuis pie & prudenter, pro tempore in vsum Ecclesiæ sunt recepta, mutari, molliri, antiquari posse existimat; & quod Pius II. de cælibatu clericorum dicebat, *bono olim iure sancitum, meliore nunc iri antiquatum*, id in genere de plerisque obseruationibus Ecclesiasticis, extra verbum Dei introductis, posse vsurpari Rex credit. Si ad decidendas hodiernas controuersias hæc distinctio adhiberetur: & ius diuinum à positiuo candide separaretur, non videtur de ijs quæ sunt absolute necessaria, inter pios & moderatos viros longa aut acris contentio futura. nam & pauca illa sunt, vt modò dicebamus;

& fere ex æquo omnibus probantur, qui se Christianos dici postulant. Atque istam distinctionem Sereniss. Rex tanti putat esse momenti ad minuendas controuersias, quæ hodie Ecclesiam Dei tantopere exercent; vt omnium pacis studiosorum iudicet officium esse, diligentissime hanc explicare, docere, vrgere. Nunc de exemplis nonnullis, quæ in hac obseruatione proponuntur, quædam dicemus. Inter absolutè necessaria, non quidem simpliciter, verùm ex institutione diuina, ponitur baptismus infantium, *quem nos*, inquis, *ad hanc speciem necessitatis referimus*: deinde subijcitur locus B. Augustini, quo negatur præcisè, posse infantes non baptizatos seruari. Hic primùm Rex profitetur, necessitatem baptismi ex institutione diuina non minus aut sibi, aut Ecclesiæ Anglicanæ probari, quàm vobis. Non astringit quidem Ecclesia Anglicana gratiam Dei mediis, quod ne per doctrinam quidem Scholasticorum aliquot è melioribus licet: quia tamen hanc Deus rationem ordinariam ad peccatorum remissionem impetrandam, in Ecclesia sua instituit, & eos qui renati non fuerint ex aqua & Spiritu, intrare posse regnum

Iohan. 3. 5.

num cælorum Chriſtus ipſe negat: ſedulo hic prouiſum eſt legibus Eccleſiaſticis, vt quouis tempore & loco baptizandi infantes ſuos parentibus eſſet facultas. Quod igitur de naſcente olim Eccleſia dixit Tertullianus, baptizare Epiſcopum, presbyterum, diaconum: poſtremò etiam laicis ius eſſe, in extremæ videlicet neceſſitatis caſu; hoc ipſum in Eccleſia Anglicana, quod ad Epiſcopos preſbyteros & diaconos hodieque ſeruatur, ſine vlla vel loci, vel temporis rigida & penitus inuiolabili obſeruatione: laicorum vero baptiſmum, aut feminarum, vt fieri legibus ſuis vetat; ſic factum ex legitima formula quodammodò non improbat, baptiſmum eſſe pronuntians, etſi non legitime adminiſtratum. Sereniſſimus vero Rex, tanti hoc ſacramentum facit, vt quoſdam in Scotia miniſtros, quum neſcio quas nouæ diſciplinæ ordinationes prætexerent, quominus moribundos infantes rogati à parentibus baptizarent, metu ſupplicii iniecto ad officium compulerit, minatus extrema niſi parerent. Itaque verba Auguſtini, quæ non baptizatos vita æterna priuant præciſe, ſi de via ordinaria intelligantur, quam ſolam Chriſtus nos docuit;

cuit; nihil Rex habet, quod illi sententiæ opponat: sin autem negatur simpliciter, posse Deum Opt. Max. τοὺ ἀφωτίστους seruare; diritatem huius sententiæ & Rex & Ecclesia Anglicana abominantes, Augustinum durum & ἄστοργον infantum patrem fuisse pronuntiant. Omnino vtrumque extremum pari diligentia Rex fugiendum autumat: ne aut Dei manum abbreuiemus, & infinitæ bonitati ipsius iniuriam faciamus, si rigidam hanc sententiam amplectamur; aut baptismum ponentes, cum nonnullis, inter ea quæ adsint vel absint non multum interest, sacramentum à Deo institutum pro re leui ducere videamur. Magnus sane vir fuit Augustinus, pietate & doctrina admirabilis: cuius tamen proprias opiniones, neque Rex pro dogmatis fidei admittit, neque vos admittitis. Nam verbi gratia, S. Eucharistiam infantibus ad salutem esse necessariam, non minus quàm baptismum credidit post Innocentium primum Augustinus, & multis suorum scriptorum locis pronuntiauit. vos non creditis, neque acceptam à vobis doctrinam Ecclesia Anglicana mutauit. Inter illa quæ necessitatem actionis certis personis imponunt,

coniugium

coniugium numeratur, *siquis sobolem tollere voluerit*, inquis. Rursus autem paullo post, vbi exponitur necessitas approbationis, recensetur electio vitæ in virginitate aut cælibatu degendæ. Quæ Rex quum legeret, non reprehendit ille quidem: sed potuisse tamen aliquid ad vtrumque exemplum commode adiici, iudicauit. Nam è priore exemplo videtur sequi, nullam esse aliam matrimonii causſam necessariam, præter spem sobolis. atqui expressis verbis docemur à Paulo Apostolo, etiam illos teneri nuptias cogitare, quibus non contigerit continentiæ donum. Εἰ οὐκ ἐγκρατεύονται, ait, γαμησάτωσαν. Non est exigui momenti hæc adiectio. Remedii enim necessarii & regulę Apostolicæ contemptus, quibus quantisque flagitiis quotidie in Ecclesia Romana occasionem præbeat, ignorat nemo. Studium igitur viuendi in virginitate aut cælibatu, in continentibus mirum in modum sibi probari Rex profitetur: & quum singulari Dei beneficio, sacræ literæ familiarius sint eius Maiestati notæ, quàm vulgo soleant esse Principibus; non fugit ipsum, quid Paulus de re tota pronuntiet, quę eiusmodi vitæ in vtroque Fœdere legantur ex-

1. Cor. 7. 9.

empla, quæ præmia τοῖς ἐγκρατευομένοις sint proposita. Sed quod Theologi apud vos passim docent, præsertim autem Iuris Canonici doctores; concubinatum, scortationem, & fœda alia, ἅπερ ἄῤῥητα ἀμείνω, tolerabiliora esse in ministris Ecclesiæ, quàm legitimas nuptias, & τὴν ἐν πᾶσιν ἀμίαντον κοίτην: id verò Rex facinus esse iudicat planè detestabile, Dei atque hominum odio dignissimum. Opponit Rex omnibus omnium sophistarum cauillis, atque adeo omni humanæ auctoritati, Spiritus Sancti oraculum, per Apostoli os pronuntiatum, κρεῖσσον γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι. Quemadmodum autem magno belli duci antiquior cura esse debet, ne damnum aut cladem ipse accipiat, quàm vt hosti inferat: sic in electione vitæ aut coniugatæ, aut cælibis, pijs hominibus ante omnia cauendum esse Rex affirmat, ne ius diuinum migrent: tum autem, si cui est facultas, vtatur sane bono naturæ. Scimus vsu tritam esse calumniam, non esse Ecclesiam Anglicanam legitimam Ecclesiam, quia eiusmodi votorum vsus hic nullus. Quid tum verò si non fiat votum, quum res ipsa non ignoretur? Sunt enim multi inter Episcopos, & alios Ecclesiæ Pastores, qui sine

ostentatione

ostentatione voti nuptijs abstineant, & sine vlla fabula, sine vllo siniſtro rumore, caste sanctéque vitam exigant. Ipsa quoq; monachorum cœnobia Rex optimus & pietatis studiosissimus soluturus omnino non fuit, (certe non omnia) vt sæpe affirmantem audiui, si inuenisset integra, & primæ institutionis legem seruantia. Optaret verò Ser. Rex etiam atque etiam, vt Patribus Tridentinis, qui ne precib' quidem summorum Regum & Principum adduci potuerunt, quò publicæ honestati hac in parte consulerent, venisset in mentem, à quo principio hodierna doctrina sit profecta. Nam quum initio cælibatus inter vtilia instituta poneretur & consilia, postea sunt adiecta vota, postremò ad hanc absolutam necessitatem eſt peruentum, quæ hodie apud vos obtinet, lege Dei valere iussa, & pedibus mortalium indignissimè conculcata. Quod in fine obseruationis huius additur, male illos affirmare, fidem se & disciplinam eandem cum veteri Catholica retinere, qui alia eorum probent, alia improbent, quæ prisca Ecclesia ad salutem credidit necessaria, etsi sub diuersa specie necessitatis: id quò spectet, satis Rex intelligit. Respondet igitur:

nolle se quidem Ecclesiam suam, vt speculum sine macula, & quasi perfectè pulchram sine ruga, sine nævo prædicare: hunc enim Pharisaismum se suosque alijs lubenter relinquere: illud tamen certò, clarè & liquidò sibi constare, si notæ *intrinsecæ* quærantur, & vere necessaria ad salutem spectentur, aut etiam ad decorum Ecclesiæ, nullam in Orbe terrarum (Deo vni sit laus & gloria) inuentum iri, quæ propius ad fidem, aut speciem antiquæ Catholicæ accedat. Nullam excipere se, ne Romanam quidem: quæ nouis inuentis, cum ad augendam superstitionem, tum ad stabiliendam dominationem suam, & Imperium in Reges & Principes, & populos terræ vniuersos excogitatis, fidem & disciplinam veteris Catholicæ, variè interpolauit, variè mutauit, & à primitiuæ Ecclesiæ puritate atque simplicitate in multis quàm longissimè recessit.

IIII. Observatio.

Quando quæritur de fide antiquæ Ecclesiæ, sunt qui vno aut altero seculo, post iacta Ecclesiæ fundamenta, antiquitatem circumscribant: æquum

æquum verò esse, vt ad disceptandas hodiernas controuersias, id potissimum tempus sumatur, de quo inter contendentes constabit, non solum veram fuisse Ecclesiam, temporis illius Ecclesiam; sed etiam tunc maxime floruisse, & splendorem illum obtinuisse, quæ ipsi tot Prophetarum oracula erant pollicita. Id autem esse tempus, quo prima quatuor Concilia Oecumenica includuntur, à Constantino Imperatore ad Marcianum. Atque hoc vel propterea æquissimum esse, quia primorum seculorum pauciſsima extant monumenta; illius verò temporis, quo præcipuè Ecclesia florebat, longe plurima: vt facilè ex eius ætatis Patribus & eorum scriptis, fides ac disciplina veteris Catholicæ possit agnosci.

Responsio Regis.

HOc postulatum parum illis æquum videbitur, qui vniuersam Ecclesiæ primitiuæ historiam, Actuum Apostolicorum, diuino illo quidèm, sed tamen vnico libello, volunt contineri. Ab horum sententia longe abest æquissimus prudentissimúsque Rex: qui in Epistola monitoria sua, quanti faceret Patres, etiam quarti aut quinti seculi, ingenuè declarauit. Nec dubitat Rex cum Augustino

stino pronuntiare, quod probatum fuerit Ecclesiam à prima sua origine, ad illa vsque tempora seruasse, id tanquam impium velle reijcere, insolentissimæ esse insaniæ. Tres enim recti notas Vincentij Lirinensis, a principio, vbique & semper, dudum amplecti se, vere nec simulate eius Maiestas est professa. Rex igitur & Ecclesia Anglicana, quatuor prima Concilia Oecumenica quum admittant, eo ipso satis declarant, veræ ac legitimæ Ecclesiæ tempus non includere se vno aut altero demum seculo; verum multo longius producere, & Marciani Imperatoris, sub quo Chalcedonense concilium est celebratum, tempus complecti. Sed quod in hac obseruatione pluris videntur æstimari tempora post Constantinum, quàm anteriora: id verò Sereniss. Rex valde miratur, & omnino haut probat.. Fatetur Rex quarti seculi Ecclesiam gloria, splendore, opibus ac doctorum virorum copia, magis quàm priora floruisse: at rectitudine fidei, quam ὀρθοδοξίαν dicunt, & incorruptæ disciplinæ sinceritate, aut parem, aut etiam superiorem priorum seculorum Ecclesiam fuisse, dubitare posse putat Rex mortalium neminem. Leguntur passim apud

pios

pios Patres quarti seculi, Basilium Nazianzenum, Hieronymum, Chrysostomum, Augustinum, alios, grauissimæ querelæ de vitijs Ecclesiarum suarum, & varijs deprauationibus: neque potest ambigi, quò longius ab origine prima recedebatur, eò etiam longius à primæua puritate & simplicitate esse recessum. Quare si de verrenda & mundanda domo Dei serio cogitatur, cur ad Apostolica tempora, aut Apostolicis proxima non potissimum respiciatur? verum quidem est, partem multo maximam illius temporis in tenebris, situ & squallore, propter continuas persecutiones, piis esse transactam: sed videamus etiam atque etiam, ne in hac quoque re, melius sit ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. Paupertas & calamitas bonæ mentis sorores audiunt; diuitiæ & gloria non eandem famam obtinent. Quod si non adeo multi eorum temporum scriptores ad nostram ætatem peruenerunt: at peruenerunt tamen nonnulli, quorum ratio habeatur digniſſimi. Vel vnicus certe Christi martyr sanctissimus Cyprianus, primitiuæ Ecclesiæ πολιτίαν & disciplinam totâ melius nos docuerit, quàm multi alij, qui in quarto seculo vixerunt. *Eccl. 7. 3.*

runt. Summa igitur regiæ responsionis ad hanc obseruationem est: facile passuram ipsius Maiestatem, vt è Patrum scriptis quarti aut etiam quinti seculi argumenta afferantur; ea tamen lege atque conditione, vt pro vere antiquis, & ad salutem necessariis illa sint admittenda, quæ non tunc primum fuerint nata, sed quæ ab origine prima nascentis Ecclesiæ obseruatione continuâ ad illos peruenisse constiterit.

V. Observatio.

Cvm vnanimis Patrum consensus quæritur, sunt qui tunc de eo satis liquere contendant, quando res eadem totidem verbis apud omnes Patres reperitur. quorum sententia, quum sit palàm iniqua, æquius fuerit ad consensum Patrum cognoscendum, duas hasce regulas adhiberi; Prior est, vt tunc existimetur satis probatus esse consensus Patrum, quando eminentissimi quique singularum nationum, in rei alicuius affirmatione consenserint, neque illis sese quisquam opposuerit, qui quidem orthodoxus censeretur. Sic B. Augustinus contra Donatistas, postquam è prioribus scriptoribus insigniores vndecim laudasset; Patres Concilij Ephesini, postquam contra

tra Nestorium decem protulissent, de vnanimi consensu Ecclesiæ prioris fidem se abundè fecisse crediderunt. Posterior regula hæc est: Quando Patres non vt Doctores loquuntur, neque dicunt hoc aut illud sic esse credendum, aut sic faciendum: sed tanquam testes eorum quæ suis temporibus Ecclesia vniuersalis credebat, aut faciebat, dicunt hanc esse fidem aut praxin Ecclesiæ Catholicæ per totum orbem terrarum: tunc eum honorem illis habendum esse, vt ad vnanimem consensum Ecclesiæ, eiusmodi affirmatio satis credatur valere.

Regis Responsio

EST quidem æquissima postulatio, vt de communi consensu partium hodie contendentium, ratio ineatur vtiliter vtendi veterum Patrum auctoritate. Nam primitiuæ Ecclesiæ testimonio & pondere sublato, controuersias hodiernas finem numquam, ἢ κατ' ἀνθρώπους accepturas, neque vlla disputatione fore terminandas, vltro Sereniss. Rex agnoscit. Vt igitur conueniat inter vtrosque, quid & quantum Patribus sit tribuendum, & quatenus eorum auctoritati sit deferendum, non fuerit inutile certas regulas de mutuo parti-

um consensu componi, quæ modum rei præscribant. Inter alios plures ei proposito vtiles ac necessarios canones, etiam duobus hisce locum posse concedi, Rex autumat. Sed quoniam hodie non de ceremoniis controuertitur, aut aliis mediocris momenti rebus; verùm de fidei articulis aliquot, & de dogmatis ad salutem pertinentibus, multo sollicitius dandam esse operam Rex iudicat, vt ante omnia de hac regula inter omnes conueniat: Dogmata fidei, & quicquid ad salutem necessarium meretur credi, è sola Scriptura sacra peti debere: neque à quorumuis mortalium auctoritate pendere: sed è verbo Dei duntaxat, quo suam ipse nobis voluntatem per Spiritum Sanctum declarauit. Patribus enim & Ecclesiæ veteri, fidei articulos eliciendi è Sacra Scriptura, & explicandi ius fuisse: nouos articulos comminiscendi nullum ius fuisse. Isto posito fundamento, & τῇ ἀκριβείᾳ paginæ sua Maiestas manebit sarta tecta, & pijs Patribus quæ debetur reuerentia præstabitur. Hoc voluisse omnes veteris Ecclesiæ Doctores, facile potest ex eorum scriptis demonstrari. Nam quid in eorum libris occurrit frequentius, quàm hæc verba?

ba? ὅτι δεῖ διδάσκειν ἐκ τῶν γραφῶν: quæ docentur in Ecclesia Dei, è verbo Dei peti debent. aut hæc, ἡ θεόπνευστος ἡμῖν διαιτησάτω γραφὴ, iudicium de controuersiis in causa religionis penes Scripturam esto. Aut cui iam nota non sunt verba aurea Basilij Magni, in libello De fide? φανερὰ ἔκπτωσις πίστεως καὶ ὑπερηφανίας κατηγορία, ἢ ἀθετεῖν τι τῶν γεγραμμένων, ἢ ἐπεισάγειν τῶν μὴ γεγραμμένων. τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ εἰπόντος τὰ ἐμὰ πρόβατα τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούει. Et ad propositas quidem obseruationes hæc dicta sunto.

Sequuntur iam quatuor ἐνστάσεις. Accedens enim tua illustris dignitas ad hypothesin, vt euincat non credere Sereniss. Regem, quæ olim Catholica Ecclesia credidit, quatuor id argumentis instituit demonstrare, ex ijs rebus petitis, quæ ad exteriorem Dei cultum pertinent, siue liturgiam, & praxin quotidianam. Cur autem has potissimum ἐνστάσεις afferat, hanc rationem postea reddit; quia si de his esset conuentum, de cæteris futura sit facilis conuentio. Optaret equidem Regia Maiestas, Illustrissime Cardinalis, posset hoc sperari: sed recordanti ipsi & animo reputanti, quid illud sit quod hodie à vestris

scriptoribus precipua cura & acriore contentione vrgeatur, non magna illi concordiæ spes apparet, ne tum quidem, si de istis quatuor capitibus à te propositis fuerit conuentum. Non enim iam de istis, aut omnino de vllo religionis Christianæ capite, acrius disputatur, quàm de Romani Pontificis imperio. Is vnus est hodie fidei articulus, à quo cæteri omnes pendent. Quid igitur bonæ spei restat, nisi in illius bonitate & misericordia, cuius vnius est malis Ecclesiæ medicinam facere? In illo speremus, etiam contra spem. Αὐτὸς ποιήσει. Vt redeamus in lineam, quatuor σφάλσεις contra Liturgiam Ecclesię Anglicanę allatæ, sunt istæ.

1. In sacrosancta Eucharistia realem Christi præsentiam non credit.
2. Doctrinam de sacrificio Ecclesię Christianæ respuit.
3. Non precatur pro mortuis.
4. Inuocationem Sanctorum qui in cœlis sunt, damnat.

Ad hæc quatuor paucis respondet Rex.

Ad

Ad primam ἔνστασιν de præsentia reali.

SI in sacrosanctis religionis Christianæ mysterijs, nihil credere fideles existimandi sunt, nisi cuius rationes omnes habent perspectas, & modum tenent: næ multa Christiani reperientur non credere, quæ ipsi tamen firmissima se fide credere non dubitant. Christum Dominum nostrum Dei Patris filium esse, ante omnia secula à Patre generatum: eundem quum sit verus Deus, carnem humanam assumsisse in vtero B. Virginis; ex illa natum esse, virginitate matris illæsa: diuinam naturam humanæ in eandem hypostasin vniisse: hæc, inquam, & similia his plura, credere se omnes profitentur Christiani: à quibus tamen si modum quæras, quo ista sunt facta, aliud fidem esse Theologicam dicent, aliud humanam scientiam: piéque vsurpabunt Galeni, parum alioquin idonei pietatis magistri, verba eximia è libro xv. De vsu partium. ὃ ΟΠΩΣ ἐγένετο τοῦτο, ἐὰν ἐπιχειρήσῃς ζητεῖν, ἀναίσθητος φωραθήσῃ, καὶ τῆς σῆς ἀσθενείας, καὶ τῆς τοῦ δημιουργοῦ δυνάμεως. Patres verò quoties nos dehortentur à quæstione τοῦ τρόπου, & curiositate modi explicandi in diuinis mysterijs,

mysterijs, si aggrediar hic adnotare, longum fecero. Gregorij Nazianzeni verba sunt tibi nota in oratione priore, De Theologia: Ἀκούεις γένησιν· τὸ ΟΠΩΣ μὴ περιεργάζου. ἀκούεις τὸ πνεῦμα τὸ προϊὸν ἐκ τοῦ Πατρός. τὸ ΟΠΩΣ μὴ πολυπραγμόνει. & alio loco idem: Θεοῦ γένησις σιωπῇ τιμάσθω. μέγα σοι τὸ μαθεῖν ὅτι γεγένηται· τὸ δὲ ΠΩΣ, οὐδὲ Ἀγγέλοις ἐννοεῖν, μὴ ὅτι γέ σοι, συγχωρήσομεν. Erat Gregorio res cum Arrianis peruicacissimis hæreticis: quorum impiæ curiositati, non subtilitate disputandi conatur satisfacere: sed tanti arcani modum & rationem quæri vetans, silentium illis indicit. Hac pia moderatione si Rex & Ecclesia Anglicana in sacrosancto Eucharistiæ mysterio vtuntur, quæ, obsecro, inuidia est? Legimus in Euangelijs, Dominum nostrum cum hoc sacramentum instituebat, panem sumpsisse, & dixisse, *Hoc est corpus meum*: quomodo panis corpus suum esset, ne verbulo quidem vno explicuisse Christum legimus. Quod legit Ecclesia Anglicana, hoc pie credit: quod non legit, pari pietate non inquirit. Mysterium istud magnum esse, humano ingenio incomprehensibile, ac multo magis inenarrabile, fatetur & docet: de efficacia illius sentit

tit quam auguſtiſſime : ad ſacram menſam acceſſuros conſcientiæ omnes ſcrutari receſſus, & peccata confiteri, vtique apud Deum, ſed & ſi opus fuerit, apud presbyterum, iubet ; accedentes, vt ad omnem humilitatem & deuotionem ſe componant, ſedulo monet : genibus flexis communionem corporis Chriſti accipit : nec ſolum in communi conuentu panem myſticum fidelibus diuidit ; ſed etiam morientibus hoc viaticum, vt appellant Patres Concilii Niceni, & tota antiquitas, adminiſtrat : poſtremò, quum ab omni curioſitate velit Rex, ſuorum ingenia abſtinere ; quæcunque tamen pii Patres primorum ſeculorum, ad commendationem ineffabilis myſterii dixerunt, ea ipſe admittit : Patrum etiam verba, μεταβολὴ, μεταποίησιν, μέταστοιχείωσιν, & ſimilia, ex mente ipſorum ſi accipiantur & exponantur, non reiicit. Hæc Regis & Eccleſiæ Anglicanæ doctrina, ſi vobis non ſatisfacit: nempe illud reſtat, vt Tranſſubſtantiationis dogma, quò vobis placatis poſſit vti approbet. Iſtud vero non eſt rei veritatem pie credere : ſed importuna curioſitate modum decernere : quod Rex cum Eccleſia ſua nun-

quam est facturus, nunquam probaturus. Miratur verò Sereniſſimus Rex, quum fateatur tua illuſtris dignitas, non περιγραφόως quærere vos, vt credatur Tranſſubſtantiatio, ſed vt de præſentiæ veritate ne dubitetur: Eccleſiam Anglicanam, quæ toties id ſe credere publicis ſcriptis eſt teſtata, necdum vobis feciſſe ſatis. Vt igitur certo cognoſcas, quid in hac Eccleſia ſuper illa re credatur, quid doceatur, deſcribam hic reuerendiſſimi viri Domini Epiſcopi Elienſis locum integrum, è libro quem paucos ante menſes aduerſus Cardinalem Bellarminum edidit. Sic ille capite primo. *Quod Cardinalem non latet, niſi volentem & vltro, dixit Chriſtus, hoc eſt corpus meum: non, Hoc modo hoc eſt corpus meum. Nobis autem vobiſcum de obiecto conuenit, de modo lis omnis eſt. De Hoc eſt, fide firma tenemus, quod ſit: de Hoc modo eſt (nempe tranſſubſtantiato in corpus pane) de modo quo fiat, vt ſit Per ſiue In, ſiue Cum, ſiue Sub, ſiue Trans nullum inibi verbum eſt. Et quia verbum nullum, merito à fide ablegamus procul: inter ſcita ſcholæ fortaſſe, inter fidei articulos non ponimus. Quod dixiſſe olim fertur Durandus, neutiquam nobis diſplicet, Verbum audimus, motum ſentimus, modum neſcimus, præſentiam credimus.*

dimus. Præsentiam, inquam, credimus, nec minus quam vos veram. De modo præsentiæ nihil temere definimus : addo nec anxiè inquirimus, non magis quàm in baptismo nostro, quomodo abluat nos sanguis Christi : non magis quàm in Christi incarnatione, quomodo naturæ diuinæ humana in eandem hypostasin vniatur. Inter mysteria ducimus (& quidem mysterium est Eucharistia ipsa) cuius quod reliquum est debet igne absumi, id est, vt oleganter in primis Patres, fide adorari, non ratione discuti. Hæc fides Regis, hæc fides Ecclesiæ Anglicanę. Quę vt breui compendio rem omnem complectar, in cœna Domini, realiter participem se fieri credit corporis & sanguinis Christi, vt Patres Græci dicunt, & quod Bellarminus ipse fatetur, spiritualiter. Per fidem enim Christum apprehendunt & manducant : credúntque nullum aliud manducationis genus ad salutem vtile esse posse. quod & omnes vestri semper fassi sunt.

Ad II. ἔνστασιν de sacrificio in Ecclesia Christiana.

VEteris Ecclesiæ Patres sacrificium in religione Chrstiana vnum agnouisse, quod in locum successisset omnium legis Mosaïcæ

sacrificiorum, neque ignorat Rex, neque negat. Sed hoc sacrificium nihil esse aliud contendit, nisi commemorationem eius, quod semel in cruce Christus Patri suo obtulit. Quare B. Chrysostomus, quo frequentius nemo huius sacrificii meminit, in nonum caput Epistolæ ad Hebræos, postquam θυσίαν nominasset, continuo subiungit, siue explicationis, siue etiam correctionis loco, μᾶλλον δὲ ἀνάμνησιν θυσίας. illa locutio μᾶλλον δὲ, quam vim habeat, scis ipse omnium optime. Sepe autem Ecclesia Anglicana professa est, de verbo nullam se litem moturam, si modò impetrari à vobis posset, vt pristina fide in integrum restituta, quæ contra vsum veteris Ecclesiæ à vobis vsurpantur, tollerentur. Nam Eucharistiæ celebrationem sine communicantibus, & vniuersam illam priuatarum missarum nundinationem, multis etiam vestrorum Theologis damnatam, certum est à peruersa doctrina de hoc sacrificio originem habuisse. Quod autem ad extrahendas defunctorum animas è flammis Purgatorii sacrificia missarum exiguntur, & quidem sepe repetita; otiosorum hominum & simplicitate populorum ad quæstum suum impie abutentium,

tentium, delirium esse, Rex non dubitat. Tollantur hi & similes his alij crassi fœdique abusus, qui apud vos obtinent: ab Ecclesia Anglicana, quæ in sua Liturgia expressam sacrificij mentionem habet, facile impetraueris, vt in veteris Ecclesiæ vsu acquiescat. Quamobrem Sereniſſimus Rex quum nuper ei essent narrata, quæ paullo ante in celebertimo conuentu Dominicanorum docte fuerant à te disputata, de duplici sacrificio, expiationis nempe, & commemorationis, siue religionis; sibi quoque idem probari, multis audientibus pronuntiauit; & nunc etiam vt hoc ipsum tibi confirmarem eius Maiestas me iussit.

Ad III. ἴνσιον de precibus pro mortuis.

COnsuetudinem esse vetustissimam, vt in publicis Ecclesiæ precibus commemoratio fiat defunctorum, & quies illis petatur à Deo, qui in pace Ecclesiæ sunt mortui; pauci hodie ignorant, nedum Sereniſſimum Regem hoc fugiat. Eum morem à charitatis vehementia esse profectum, non videtur ambigendum. Sed & fidem suam de futura

tura resurrectione, vetus Ecclesia eo pacto approbauit. Hunc ritum Ecclesia Anglicana etsi non damnat in primis seculis, hodie tamen sibi non putat retinendum, idque propter causas & plurimas & grauissimas. nonnullas de multis hic attingemus. Prima omnium est, quia sine vllo præcepto supremi in Ecclesia sua Legislatoris Christi, primo fuisse eum morem introductum, habet persuasissimum: neque hactenus contrarium huius à vestris Doctoribus potuit demonstrari. Quare etsi non tantum sibi sumit Rex, sicut in Monitoria sua dudum est protestatus, vt veteris Ecclesiæ vsu probatum institutum ausit condemnare: nihil tamen dubitat eius Maiestas, Ecclesiam suam nulla eius necessitate hodie teneri. Nam quicquid est, quod hac in parte veteres fideles fecerunt: id omne Rex ad illud caput vtilium vel licitorum refert, de quo in secunda obseruatione est dictum: ad ea certe quę absolutè necessaria sunt, nulla ratione persuadebitur, hunc ritum pertinere. Vnde enim illa necessitas? non ex lege Dei, qui hoc nunquam imperauit. Si ab eo fonte non est, nulla profectò est. Posuimus enim,

sola

sola illa ad salutem necessaria existimari debere, quæ aut expressè continentur in verbo diuino, aut necessaria consecutione inde fuerint deducta. Quorum neutrum hic locum habet. Ea verò quæ vetus Ecclesia, sine vlla necessitate aut credidit aut fecit, libera hodieque nobis esse debere, antea dictum est. Secunda ratio est, quòd licet fateatur Rex hanc consuetudinem antiquissimos auctores habuisse; à principio tamen & temporibus Apostolicis, vnde omnis Ecclesiæ antiquitas repeti debet, sic factum esse, nemo ad hanc diem potuit probare. Accedit quod preces, quæ olim fiebant, & modo & fine multum ab iis differebant, quæ fiunt hodie & docentur. Tertiam rationem adijcit Rex, quod vbi semel preces pro defunctis admissæ fuerunt in Ecclesiæ ritus, mox pudendorum errorum & plus quam anilium superstitionum caterua ingens agmine facto in Ecclesiam irrupit. Iudicent vero æstimatores æqui, vtris potiùs Catholicorum appellatio sit deneganda; Regíne & subditis ipsius, qui rem nulla necessitate introductam, propter insecutos errores desinunt vsurpare, aut iam sibi licitam putare: an vestris hominibus, qui omnes superiorum

orum seculorum, quamuis fœdos & pernicioſos errores, ſophiſticis cauillis mira pertinacia defendere malunt, quàm corrigere.

Ad IV. ἔντασιν *de inuocatione Sanctorum.*

DE Sanctorum inuocatione Ser. Rex dicit idem, quod de precibus pro defunctis. A tenui principio, quod nemo iam neſcit, res poſtea magnum incrementum cepit: donec tandem eò ventum, vt ſuperioribus ſeculis (atque vtinam nunc quoque multis in locis non idem fieret) populus Chriſtianus plus fiduciæ & præſentis auxilij ſpem certiorem poneret in Sanctis, quàm in ipſo (nefas dictu) Seruatore: qui ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, vt ſalutem hominibus, hoſtibus ſuis pararet, ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, καὶ ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. *Philipp. 2.7.* Et quum Dominus ipſe, quæ eſt illius omnem ſuperans admirationem bonitas & clementia, in Euangelio, ſuauiſſimæ dulcedinis verbis ad ſe miſeros peccatores vocet, *Venite ad me*, inquiens, *omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos:* *Matt. 11.28* extitere tamen peruerſe ingenioſi doctores, qui

qui inuitationem adeo blandam inutilem conarentur reddere: & vnicum apud Deum Patrem humani generis Aduocatum, terribilem & semper immitem depingentes, miseris hominibus persuaderent, nullum ad Christum sine interceſſione plurium aduocatorum aditum patere. Fuerunt etiam qui palàm docerent, iustitiæ seueritatem Christum sibi reseruasse, gratiam & misericordiam beatissimæ Virgini reliquisse. Tum autem officia inter Sanctos & curationes solertia admirabili, ne dicam superstitione detestabili, sunt distributæ. Et olim quidem suffragia illorum duntaxat expetebantur, vt sua gratia apud Deum intercederent: postea verò etiam libris repletus est mundus, qui proprie pertinerent ad huius illiúsue Sancti cultum, & formulas docerent petendi ab eo necessaria. Igitur in locum Psalmorum, quem libellum diuinum omnes olim Christiani, viri fœminæ, senes iuuenes, diuites pauperes, docti indocti, perpetuò in ore & manibus habebant, succesſerunt Horæ B. Virginis, & Legendæ, siue potius fabulæ vt plurimum, impiæ ac deliræ, (de veris Martyrum historiis non loquor) & similes quisquiliæ.

liæ. Parum est quod excussus est de manibus fidelium tam diuinus, tam necessarius libellus: nisi esset repertus, qui ad honorem B. Virginis Psalmos omnes transferret, omnia illi tribuens, quasi inter Deum & hominem κτίσιν & κτίσιν nihil interesset, quæ spiritu prophetico de vnico filio Dei fuerant prædicta. Serenissimus Rex glorioſissimam Virginem Matrem Dei, prædicat beatissimam; neque dubitat in supremum honoris gradum esse euectam, qui humanæ creaturæ à Deo creatore potuit tribui. Perplacet etiam illi quod Ecclesia Anglicana memoriam B. Virginis certis anni diebus concelebrat. Sed nullis technis ab eius Maiestate hodierni Sophistæ expresserint, vt quod diximus B. Virginis psalterium approbet, aut omnino ferat. Nam Cardinalem Bellarminum, qui nuper defendit, ne vestris quidem hominibus, qui sensum pietatis non plane exuerint, probari, Sereniss. Rex autumat. Hisce morbis intercutibus quum letaliter prope iam Ecclesia Romana laboret; demiratus est Rex, quod in tua, Illustrissime Cardinalis, epistola legit, inuocationem Sanctorum quæ hodie à vestris vsurpatur, primitiuæ Ecclesiæ temporibus

bus fuiſſe in vſu. Breuiter igitur reſpondet: primis naſcentis Eccleſiæ temporibus, alium præter vnum Deum Opt. Max. fuiſſe orari ſolitum, demonſtrari omnino haut poſſe. Nullum eius rei præceptum extare in verbo Dei; nullum penitus exempli alicuius veſtigium. Solus Deus adorabatur, ſolus orabatur per filium ſuum vnigenitum, Mediatorem inter Deum atque homines vnicum, ſolum, μονώτατον. poſtea morem eſſe introductum orandi ad memorias Martyrum: ac paullatim cepiſſe apoſtrophas fieri ad Sanctos, extra Dei cultum: optari etiam & vota fieri, non ad illos quidem primò, ſed vt illi Deum orarent. Quod ſi hac fine exempla noua ſtetiſſent, ne Rex quidem illorum temporum conſuetudinem vehementer reprehenderet: certe non ita damnaret, vt quod poſtea receptum eſt moribus. Beatos enim Martyres & alios Sanctos, cum Chriſto, capite vtriuſque Eccleſiæ, triumphantis & militantis, nunc regnantes, veneratur ipſius Maieſtas, eoſque pro neceſſitatibus Eccleſiæ aſſidue orare non dubitat: preceſque ipſorum non eſſe inutiles firmiter credit. At quo auctore & quaſi ſponſore credatur, orantium

um preces ab ipsis audiri, ac propterea pro Diis penatibus & tutelaribus eos esse habendos, id vero nescire se ingenue fatetur. Quamobrem quæ deinceps post prima secula sunt secuta, mirificè Rex improbat. Per gradus enim ad ea peruentum est quæ modò dicebamus: & quæ Ecclesia Anglicana cum summa impietate esse coniuncta, non veretur affirmare. Quod si in Patribus quarti seculi exempla reperiuntur alicuius inuocationis, (& quidem reperiuntur, neque hoc Rex nescit) fuit hoc nempe deficientis antiquæ simplicitatis & mali iam glisscentis indicium; eiusmodi tamen mali, quod nullo pacto cum ijs sit conferendum, quæ hodie in Ecclesia Romana & fieri, & ferri, & doceri, atque defendi cernuntur. Postremò seculi illius morem inter vtilia aut licita si admiserunt pij Patres: at inter absolutè necessaria ad salutem, nunquam profectò posuerunt. Atqui de his, non de illis, propriè sermo fuerat institutus. Et de quatuor quidem obiectionibus aduersus Liturgiam Anglicanam propositis hactenus.

Putat verò Rex, consultò factum esse à te, vt ex omnibus, quæ in ipsius religione minus probabas,

probabas ea potissimum seligeres, quæ ad synaxes pertinent. Nam communio inter fideles, in publicis maxime pietatis exercitiis est posita : atque hoc est optatæ bonis vnionis vel præcipium coagulum. Quare si de hac saltem re inter Christianos hodie conueniret, nihil vetaret, quominus inuicem populi Europæ communicarent : facta interim Doctoribus S. Theologiæ facultate, vt dogmatum aliorum veritatem in scholis placide inquirerent. Quod quidem valde esset optandum : & hoc semel posito fundamento, bene de cætero, cum auxilio Dei, videri posset sperandum. Propterea Sereniſſimus Rex, tuum hac in parte iudicium apprime laudans, faciendum putauit, vt ipse etiam ex iis quæ in Liturgia vestra reprehendit, quædam hic adnotaret. Quod si propter illa quatuor, quæ ipse in Liturgia Anglicana desiderasti iusta satis causa est, vt tibi quidem videbatur, cur qui illa vtuntur nec credantur nec dicantur Catholici : viderit tua illustris dignitas, quid de Romana Ecclesia Regem pronuntiare oporteat : in cuius Liturgia (nam alias partes religionis vestræ Rex nunc omittit) tam multa pij viri dudum obseruarunt,

verbo Dei & veteri fidei Catholicæ palàm repugnantia : quæ tamen defendere hodie, in hac luce veritatis, Romanus Pontifex mauult, quàm emendare. Et poterat quidem Rex nullo negotio, plurimos hic commemorare Liturgiæ Romanæ grauissimos errores : sed placuit ipsius Maiestati quatuor duntaxat afferre, quæ tuis illis quatuor, de quibus diximus opponit. Primum esto, Linguæ ignotæ vsus, contra Pauli admonitionem & primitiuæ Ecclesiæ praxin : quæ nihil habuit antiquius in suis synaxibus, publica vtilitate, & audientium ædificatione. Itaque verti S. Scripturam in omnes linguas Patres curarunt, & vt notat Epiphanius ἑρμηνευτὰς habuerunt, qui si opus esset, linguam in linguam verterent εἰς τὴν διάγνωσιν, inquit ille ; hoc est, cum scripturæ populo legebantur. Sane vulgo fuisse intellecta quæ recitabantur, vel illud vnicum euicerit, quod in singulis fere Patrum Græcorum & Romanorum homiliis occurrit, *vt audistis legi*, vel, *vt hodie lectum est*: quod hodie si vestri concionatores dicerent, ridicule facerent. Nam si quę leguntur è libris diuinis, nihil eorum miser populus intelligit: qui tamen multo magis hodie, quam olim

Lib. 3. extremo.

opus

opus haberet, saltem in Ecclesia verbum Dei cum recitatur intelligere. Veteres enim cogebant vnum quemque, vt libros sacros domi assidue legeret: qui nunc sub anathematis pœna vetantur attingi sine venia: adeo vt inter libros prohibitos primum locum libri sacri, & à Deo profecti, horrendum dictu, teneant. Non ignorat Rex, etiam inter vos reperiri Bibliorum versiones in linguas vulgares. sed docuerunt eius Maiestatem Sacerdotes Angli, qui Duaci sacram paginam in sermonem Anglicum verterunt, ab inuitis vobis esse expressas illas versiones, *importunitate hæreticorum*, vt loquuntur Duacenses. Nam illis velle Dei verbum sobrie & reuerenter legere, hæresis est. Neque ignorat Rex, quum in Gallicum idioma Renatus Benedictus presbyter Biblia vertisset, quantum illi molestiarum eam ob caussam, Romani Pontifices exhibuerint: qui etiam semel, literis ad Episcopum Parisiensem datis, id agere eum iusserunt, vt omnes Gallicæ librorum Sacrorum versiones, de manibus populi tollerentur. quod & factum procul dubio fuisset, si nulli in Gallijs Protestantes extitissent. Nuper etiam legebat Serenissimus Rex in libro

Angli

Angli cuiusdam presbyteri Pontificij, preces incognita lingua conceptas, nescio quid maioris efficaciæ habere, quàm si intelligerentur. quod insulsissimum delirium ab ethnicis primò excogitatum, hodie non est illius presbyteri proprium. Sic olim Valentiniani hæretici Hebraicis verbis vulgò ignotis in suis mystagogijs vtebantur, vt plebi imperitæ admirationem & stuporem excitarent, atque vt ait Eusebius in quarta Historia, πρὸς τὸ μᾶλλον καταπλήξασθαι τοὺς τελουμένους. Secundus error esto, sacrę Eucharistiæ mutilatio contra institutionem Christi, exemplum Pauli, & praxin continuam Ecelesiæ in publica synaxi, per annos minimum mille, fatente etiam Cassandro, viro eruditissimo. Tertio loco sunto Missæ sine communicantibus, item priuatæ atque angulares. Iam ante dictum, originem hæc habuisse è peruersa doctrina de sacrificio in Ecclesia Christiana. Restituantur vetus fides, vetus praxis. Quarto loco profert Rex, imaginum hodiernum vsum, cultum atque adorationem. Fatentur abusum etiam Patres Tridentini: & Catechismus Romanus quædam vtiliter monet. Quid refert? manet error, probatur, defenditur, & gliscit in dies.

Omittit

Omittit Rex adorationem Sanctorum atque inuocationem. Vt fit hodie, excuſari res non poteſt, non debet. corrigantur, non autem excuſentur, quæ palàm cum lege Dei & vſu primitiuæ Eccleſiæ pugnant. Omittit reliquiarum adorationem religioſam, quæ & docetur hodie & exhibetur, vt res neceſſaria; aut plurimum certè ad ſalutem conducens. Accedit rei abſurditas intolerabilis: vt cum falſæ reliquiæ pro veris obtruduntur; aut palàm ridiculæ: vt cum lachrimæ Chriſti oſtenduntur, aut lac B. Virginis, & id genus alia. Omittit licentiam concionantium, extra dei verbum aberrantium, quibus lex poni debuerat, ne vllam populo doctrinam proponerent, velut ad ſalutem neceſſariam, quæ ex oraculis diuinis non ſit hauſta, & primæuæ antiquitatis fidei conſentiens. Ea namque eſt illa ὑγιαίνουσα διδασκαλία, quam tot locis Apoſtolus commendat. Hac lege ſemel ſancita, ruent ſponte ſua, quę hodie in Eccleſia Romana fiunt permulta: ruet doctrina de indulgentijs: ruet putidum illud commentum de pœna intenſiua in Purgatorio: vbi multa annorum millia in vna minuta comprehendi docentur, vi pœnę iſtius in-

tensiuæ: ruent illæ in precibus ad Deum inanes battologiæ, quas sibi non placere, Christus ipse nos docet: neque amplius credetur magnum esse meritum, si quis Rosarium suum, aut alias preces vel psalmos, ignota sibi lingua decies, vicies, quinquagies, centies repetat. Istis incommodis, & similibus alijs si esset à vobis prospectum, cur ab Ecclesiæ vestrę synaxibus Dei timentes viri, putarent sibi abstinendum, nulla fortasse ampliùs satis iusta caussa restaret. Ne illud quidem prætermittendum sibi Rex putauit, quod sub finem tuæ epistolæ habetur. Scribis enim, de Romano Pontifice nolle te verba facere: quum vel mediocriter in historia Ecclesiastica versatis compertum sit, primorum seculorum Patres, Concilia & Imperatores Christianos, primas illi semper detulisse, & præcellentis dignitatis prærogatiuam, in omnibus negotijs, ad religionem aut Ecclesiam spectantibus: atque hoc solum exigere Ecclesiam vestram pro articulo fidei credendum ab ijs, qui communioni suæ se adiungunt. Ad hæc respondens Rex, fidem tuam appellat, Illustrissime Cardinalis, petitque à te, vt animo reputes facta Romanorum Pontificum

ab

ab annis fere septingentis. Non vult eius Maiestas Camarinam illam nunc mouere; scire tamen te cupit, planè sibi fide certa notum atque exploratum esse, hodiernos Pontifices eius Sedis vsque adeò primorum Paparum esse dissimiles, fidei integritate, proposito vitæ, & totius administrationis forma ac scopo; vt longè iniquissimum putet, rebus sic stantibus à prioribus seculis ad præsens tempus trahere argumenta. Reddatur Ecclesiæ sua pristina forma, & tot noua iura olim inaudita penitus tollantur. Denique rebus ipsis probet Romanus Pontifex, non suam se, verùm Dei immortalis gloriam quærere, & populorum pacem, concordiam ac salutem sibi esse curæ: tum Sereniſſimus Rex, quod in Monitoria sua dudum est protestatus, sine cunctatione primas illi deferet, ipsumque πάσης τῆς ἐκκλησίας προεδρον, cum Gregorio Nazianzeno, dicet non inuitus. Nunc de illa Sede quid Ecclesia Dei statuere debeat, imprmis autem Reges ac Principes, vel teipsum Sereniſſimus Rex fert iudicem. Non enim ignoras, quàm multi quotidie & Româ, & ex omnibus iam Europæ angulis subinde libri prodeant, ad tem-

poralem Papæ potestatem, siue potius omnipotentiam, & in Reges, Principes, ac populos Orbis terrarum vniuersos διαπαντὸς μοναρχίαν stabiliendam. Non ignoras, Cardinalem Bellarminum super illo argumento ea nuper scribere, & statim à morte Henrici Magni publicare esse ausum, quæ omnes boni etiam è vestris sunt detestati. Boni, inquam, & pij sunt vbique locorum detestati: at complices eiusdem conspirationis, ceu profectum oraculum ex ore Pontificis, qui errare non potest, tota voluntate suscipiunt, & pro virili sua multi defendere conantur. Itaque Iesuitæ Ingolstadienses, in recente libro, quem aduersus Iohannem Gordonium Decanum Salisburiensem, virum nobilissimum & doctissimum ediderunt, ex illo Bellarmini scripto non secus argumenta ducunt, quàm si ea esset omnium Catholicorum constans & consentiens opinio. At cogitet quæso tua illustris dignitas, quid simile primæua Ecclesia viderit, quò tendat hic vesanus furor: diligentérque apud se expendat, in quantum ruinæ vltimæ periculum Ecclesiam Christi conijciant, quicunque ea, quæ hodie fieri docerique videmus, probant aut

aut ferunt. Nam vt hoc solum dicam, de reconciliatione dissidentium Ecclesiæ membrorum, quandiu apud vestros ea manebit rerum facies, & factæ diuisioni esse præbita occasio negabitur, vel cogitare merus fuerit stupor, mera stultitia. Vltimum illud erat in tuis : paratum esse te, perspicuè demonstrare, quàm bene in articulis hodie controuersis, Sedibus Patriarchalibus quæ adhuc supersunt, cum Romana Ecclesia conueniat. Verum eo labore posse te supersedere Serenissimus Rex autumat. Scit Rex, sciunt alij omnes, harum rerum paullo saltem curiosiores, non solius Occidentis, sed etiam Orientis, Septentrionis ac Meridiei Ecclesias, ab aurea simplicitate primorum seculorum longè discessisse, ac longius etiam fortasse multo quàm par erat : nisi quod prædictam in diuinis oraculis defectionem à priore fide, euenire fuit omnino necesse. Scit etiam apud illos populos, ritibus ritus subinde esse accumulatos, & hominibus superstitiosis nimium vbique ab annis mille & amplius licuisse. At enim cum de reformanda Ecclesia Dei agitur, non hoc, opinor, quæritur, quid hodie Orientalis Ecclesia, aut Moschouitica, vel

aliæ credant faciántue: sed id potius quæritur, quid ab initio docuerint Apostoli, quid eorum temporibus, & proximè secutis Ecclesia vniuersalis vsurparit. Illud est illud exemplar, quod omni amota exceptione, sequi velle se Rex ingenuè atque ex animo profitetur. Quanquam ne istud quidem rerum Ecclesiasticarum periti cuiquam concesserint: doctrinam Ecclesiæ Romanæ per omnia hodie congruere cum doctrina, quæ in Ecclesijs aliorum Patriarcharum iam obtinet. Ne de cultu statuarum hodierno, igne purgatorio vestro, præcisa cælibatus obseruatione, aut Romani Pontificis infinita potestate, etiam supra Concilia, similibúsue alijs articulis quicquam hic dicam: certum est, in ipsa S. Eucharistiæ mystagogia multum diuersos esse Græcos à vobis Romanis: adeo vt non dubitarit Marcus Ephesi Archiepiscopus de Missa Romana loquens affirmare, ipsam in maximi momenti rebus, cum verbo Dei, & antiquis Liturgijs pugnare. πρόδηλον (ait) φέρει τὴν ἐναντίωσιν καὶ πρὸς τὰ παραδιδόμενα ἐκ θείας, καὶ ἁγίας γραφῆς, καὶ πρὸς τὰ διδασκαλικὰ ῥήματα καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ ἐκείνων φωνάς. eos autem qui ritus Romanos hac in parte defendunt, idem Marcus

Marcus pronunciat ἐλεεῖσθαι δικαίους τῆς διπλῆς ἀγνοίας, & τῆς εἰς βάθος πωρώσεως. Sed hæc impræsentiarum satis. Habes, Illustrissime Cardinalis, expositas causssas, cur Serenissimus Magnæ Britanniæ Rex etiam post epistolam tuam lectam, Catholicum se esse, & Ecclesiam suam Catholicam, misericordia Dei fretus, credere, & certò affirmare non vereatur. Qui si infinito quodam desiderio adiuuandæ publicæ concordiæ non flagraret, aut te esse alienum ab eo proposito iudicaret, huius responsionis labore profectò supersedisset. quum præsertim eius Maiestas quotidiana vestrorum hominum facta scriptaque ad animum reuocans, propè iam habeat ratum & fixum, sicut ante dicebamus, nullam per illos iam supereſſe amplius ineundæ concordiæ neque spem, neque rationem. Tueri namque omnia est illis propositum, non proficere in melius, & seria rerum deprauatarum emendatione, piorum animos sibi conciliare. Quo in proposito quandiu vestri pergent, neque vllum antiquitati aut veritati locum dabunt, semel profitetur Serenissimus Rex, nihil se illos morari, neque vllam sibi communionem cum Ecclesia Romana,

mana, vnquam futuram. Quod superest Dominum Iesum veneratur ipsius Maiestas, vt quas in te largiter contulit animi dotes excellentes, ad sui nominis gloriam, & vtilitatem Ecclesiæ velit semper dirigere.

Vale, Illustrissime Domine. Londini V. Eidus Nouembr.

MDCXII.

Μόνῳ Θεῷ δόξα καὶ χάρις.

Andreas … concion: … dit: in discessu … in pag: 86. ext

En Religio hic apud nos in Britannia nostra, frisca, casta, defecata. Deo autē Confessionem nostrā 40 uno minus Articulis complexa. En vērō et Catechismum: brevē quidem illū, sed cujus in brevitate nihil desideres. En Ecclesiæ nr Apologiā vērē Germanicam: nobis canon unus in Scripta relatus à Deo; Duo Testamenta, Tria Symbola, Quatuor priora Concilia, Quinq; Sæcula, Patrūq: pur ea scripti, tredentos ante Constantinū annos, ducentos à Constantino, regue cā nobis Religionis figunt. Quid vērō vobis Catholica non satis, sine Romana ajumento novo; Quid: in ijs quæ dixi non est satis, nisi et ad sacci usq haurient Arii suæ atq errorū (ut fabulas tacēā et figmenta quæ Ecclām post coperunt occupare) fruantur sanè Agē, desponderant se Deo fide non scriptā. Adorent quæ nesciunt in Reliquijs suis, adeoq et in Hostijs. Quā nō ciunt linguā orent, sacra celebrent, sine mente, sine fructu (si benè rem nōrat Apostolus). Invocent in quem non credunt: Sanctos a. ni quos non credunt, diligentius, frequentius adeant, quam Christū. Prosternant se atq in curvent coram pictā sculptāve similitudine. Eucharistiā mediā parte mutilgret. Adorent ibi sub specieb. delibr cons Numen, de pistrino factum. Quid cum adorant positum ac stantē super altare, Papā suū? Cum hominem (ut paucis dicam) circundatū Infirmitatib. sæpe illibrati, sæpe querū, sæpiss atq adeō hodie Canonistā mortuum cum hunc ponunt sibi in columen Fidei et Religionis, ut qui nequeat errare, scilicet? non hoc casto fidei sponsalia: fuci meretricij muchem subsit.

1 Cor. 14.

Rom. 10. 14.

En vērō et Ordinē etiā apud nos Ecclāsticū, quē vel Apostolus videre velit, viso gaudeat. De Ordine dico, non de hominib. (nihil attinet) qui qualescunq sunt, Domino suo stant vel cadunt. Sed de Ordine ipso, quæso me fero, quē dicere audeo Apticū, planē. Nec Disciplinā magis ad mentē Scripturæ, magisve ex more institutæ veteris Ecclīæ, quam quo viget hic apud nos, si obtineret nisi (non dico per Leges) per sequelas subnervata adeō foret. Non hic videas mediā de plebe Presbyteros, viros forte probos, sed Artifices, sed institores, nec in Clero positos, atq ita Aplis inaudites. Non Diaconos sacris nunquā initiatos; merē Laicos, amussi, si mulos ve, post mundo exuendos. Non multiplicem Episcopi Ecclāsticū Ordinem, quos posuit Sp. S. regere Ecclām Dei. Sed enim quos ōis

Act: 20. 28.

agnovit Antiquitas et venerata est, ritē ordinatos in Clero, et de Clero Diaconos, Presbyteros, et supra utrūq; Ordinē Episcopos: Deo primū, post et Regi rationē reddituros procurationis suæ. Ordinē, quo nihil vel S. Crūt vel S. Canonib. vel veteris Ecclāe praxi, vel Christianæ Reip. Statui (ubi quidē pene ultimū rērū summa) magis consentaneū.